

Bruket av Haslisägnen

i svensk och schweizisk historieskrivning under 1800-talet

The use of the Hasli legend
in Swedish and Swiss history during the 19th century

Maja Norberg

Fakultet Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Ämne/Utbildningsprogram Historia

Nivå/Högskolepoäng D, 15 hp

Handledarens namn Ann-Kristin Högman

Examinatorns namn Ann-Kristin Högman

Datum VT 14

Löpnummer

Abstract

The aim of this thesis was to compare the use of the Hasli legend in Sweden and Switzerland during the 19th century. The Hasli legend, which derives from the middle ages, talks about Swedes and Frisians that emigrated to the central part of Switzerland. By comparing the use of the myth in the two nations I wanted to analyze how it was used for shaping identities and how the use varied with, and was affected by, the social context. I have studied historians work about the national Swedish and Swiss history, published during the 19th century. I chose the comparative method and have taken the social context and transnational aspects into consideration. The use of the myth was more uniform in Sweden than in Switzerland, but in both countries the myth was related to the nation and its origin. The national identity is emphasized, but is overlapping other identities. In both countries the use of the myth originates from the ideas of nationalism and national romanticism, but while the use of the myth in Sweden can be explained by the Gothicism and the idea of a Scandinavian nation, the use of the myth in Switzerland was a result of the creation of the Swiss nation in the 19th century.

Sammanfattning

Syftet med denna uppsats var att undersöka Haslisagans identitetsskapande funktion i Sverige och Schweiz under 1800-talet. Sägner som härstammar från medeltiden handlar om att utvandrare från Sverige och Friesland ska ha bosatt sig i Schweiz. Genom att jämföra bruket av sägner i de två nationella rummen ville jag undersöka hur skapandet av identiteter varierade med och påverkades av den samhälleliga kontexten. Jag har undersökt historikers verk utgivna under 1800-talet, som behandlar den schweiziska respektive svenska nationella historien. Bruket av sägner har undersökts genom en komparativ ansats, där den samhälleliga kontexten och transnationella aspekter har tagits i beaktande i analysen av resultatet. Undersökningen visar att bruket av sägner var mer enhetligt i Sverige än i Schweiz, men i samtliga verk länkas sägner samman med den egna nationen och dess ursprung. Den nationella identiteten betonas, men är överlappande med andra identiteter. Bruket av sägner kan i båda länderna länkas samman med nationalismen och nationalromantiska idéer, men medan det svenska bruket av sägner förklaras med göticistiska och samskandinaviska idéer, så svarar det schweiziska bruket av sägner mot behovet att skapa en schweizisk nation.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	s.1
1.1 Problemformulering.....	s.2
1.2 Syfte och frågeställningar.....	s.2
1.3 Tidigare forskning.....	s.3
1.4 Teoretiska utgångspunkter.....	s.7
1.4.1 Historiebruk och identitet.....	s.7
1.4.2 Myten och kollektiva identiteter.....	s.8
1.4.3 Identiteter i det nationella rummet.....	s.9
1.5 Metod.....	s.10
1.6 Material.....	s.12
1.6.1 Schweiziskt källmaterial.....	s.12
1.6.2 Svenskt källmaterial.....	s.13
2. Undersökning.....	s.15
2.1 Säggen i Wilhelm Tell.....	s.15
2.2 Schweiz.....	s.16
2.2.1 Schweiz och schweizisk historieskrivning under 1800-talet.....	s.16
2.2.2 Säggens plats i historieskrivningen.....	s.17
2.2.3 Säggen och identiteter.....	s.19
2.3 Sverige.....	s.21
2.3.1 Sverige och svensk historieskrivning under 1800-talet.....	s.21
2.3.2 Säggens plats i historieskrivningen.....	s.21
2.3.3 Säggen och identiteter.....	s.24
3. Analys.....	s.26
3.1 Säggens identitetsskapande funktion.....	s.26
3.2 En kontextualisering av säggens identitetsskapande funktion.....	s.30
4. Avslutande diskussion.....	s.32

Käll- och litteraturförteckning

1. Inledning

För länge sedan, när kung Gissbertus av Sverige och greven Christoffel av Östfriesland regerade, rådde det svår hungersnöd. Genom råd beslöts det att en del av befolkningen skulle tvingas utvandra, för att rädda de övriga från svält. Varje månad skulle det hållas en lottning och den var på lotten föll, skulle lämna kungariket, tillsammans med sitt husfolk, kvinnor och barn. De 6000 framlottade männen lämnade Sverige och tågade söderöver. Till dessa anslöt sig 1200 östfrieser, för liksom i Sverige hade man i Friesland upprättat stadgar och lagar som tvingade till utvandring. De förtvivlade svenskarna och friserna förenade sig och förband sig att vara varandra trogna i alla situationer. De vandrade ner mot Rhen. Längs vägen så rövade och plundrade de och många stora starka folk anslöt sig till gruppen. Vid Rhen mötte de en stor frankisk här. Svenskarna och friserna utsåg tre hövdingar, överhövdingen Schwitzerus med sin följeslagare Remus, som båda var från Sverige, och Wadisslaus från staden Hasius, mellan Sverige och Östfriesland. Med Guds stöd slog de oförskräckt den fyra gånger större frankiska hären. De följde därefter Rhen och vid Vierwaldstättersjön tyckte de att det bergiga landet påminde så mycket om det land varifrån de kom att de begärde av Greven av Habsburg, i vars land de befann sig, att få bosätta sig. Flitigt röjde de det obrukade landet och förvandlade det till ett fruktbart land. De stod fast vid den trohet de hade lovat varandra och delade landet sinsemellan. Schwitzerus och Remus fick området kring Vierwaldstättersjön, från Pilatus till Gotthard, och Wadisslaus intog Haslidalen, som döptes efter Hasius, den stad som Wadisslaus kom från.¹

Det är stommen i den medeltida sägen som berättar om den centralschweiziska befolkningens nordeuropeiska ursprung. I Sverige var Ericus Olai den förste att skriva om sägnen i *Chronica regni Gotheum*, daterad år 1470. Den första kända schweiziska nedteckningen av sägnen finns i Hans Schibers bok *Weisses Buch von Sarnen* som skrevs år 1470-72. I Schibers verk knyts sägnen till legenden om Wilhem Tell, den schweiziska nationalhjälten som kom att symbolisera frihet och självständighet. Genom Friedrich Schillers drama, som framfördes första gången år 1804, blev Wilhem Tell känd långt utanför Schweiz gränser.²

Idag är sägnen så gott som bortglömd, än mindre någon som tror att den är sann, men under 1800-talet var sägnen inte obetydlig, varken i svensk eller schweizisk historieskrivning. Att sägnen nedskrivits vid samma tid, på så vitt skilda platser, tycktes vara ett bevis för dess äkthet. Denna uppfattning stärktes av sägnens muntliga tradition. Befolkningen i Haslidalen påtalade sitt svenska ursprung och ett antal svenska författare, bl.a. Fredrika Bremer och August Strindberg, besökte Haslidalen och tyckte sig identifiera en svenskhet hos haslibefolkningen.³

¹ Naumann 1994 s.14; Marchel 1976 s. 6-7.

² Naumann 1994 s.5, 13, 23.

³ Naumann 1994 s.9.

1.1 Problemformulering

Historia är viktigt för identitetsskapande. Nationer, lokalsamhällen och individer identifierar sig själva genom historien och tidigare forskning, kring bruket av nämnda sägen, har visat på att den fungerat som en ursprungsberättelse ur vilken gemenskaper härletts. Under 1500-talet hade sägnen en identitetsskapande funktion för befolkningen i den centralschweiziska kantonen Schwyz. I en tid med många yttre hot mot samhörigheten enades folket, genom sägnen, i en gemenskap.⁴ Sedan 1500-talet har de moderna nationalstaterna vuxit fram och i vår tid har den nationella identiteten satts i främsta rummet, men Anette Walette, som studerat hur vikingasagor använts för identitetsskapande i Sverige, fann att identifikationen är föränderlig och att det finns identiteter som överlappar den nationella identiteten. Walette fann även att bruket av historien, för identitetsskapande syften, varierat med tiden.⁵ Med den utgångspunkten väcktes frågan om och hur identitetsskapandet varierar mellan olika rum.

Historia är inget definitivt utan en återspeglning av samtiden och genom att studera historiebruket åskådliggörs de samhälleliga förhållanden som rådde när historien skrevs. Även om sägnen är densamma i både Sverige och Schweiz så påverkas bruket av den samhälleliga kontexten. Under 1800-talet var nationalismen en bärande tankeströmning och nationalstaterna växte fram, men hur varierade användandet av historien för identitetsskapande syften i olika nationella rum under 1800-talet? I min undersökning vill jag belysa hur sägnen använts för formandet av identiteter och hur dess funktion varierat med, och påverkats av, den samhälleliga kontexten.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med min undersökning är att jämföra hur Haslisägnen användes för identitetsskapande i den svenska och schweiziska historieskrivningen under 1800-talet, samt förklara hur likheter och skillnader i bruket kan förstås.

Vad är författarens uppfattning om sägnen; vad i sägnen lyfter författaren fram och hur värderar författaren sägnen?

Hur har sägnen använts för identitetsskapande; vilka identiteter definieras och hur motiveras dessa identiteter? Vilket budskap vill författaren förmedla?

Vad finns det för likheter och skillnader i bruket av sägnen i Sverige och Schweiz? Hur kan likheterna och skillnaderna förstås?

⁴ Marchel 1976 s.92-94.

⁵ Walette 2004 s.370.

1.3 Tidigare forskning

I dagens Sverige tillhör sägnen om den centralschweiziska befolkningens påstådda svenska ursprung kunskapens periferi. I Schweiz tycks sägnen vara något mer livskraftig genom legenden om Wilhelm Tell. Under det senaste seklet har historiker främst koncentrerat sig på att källkritiskt värdera sägnen, men jag har funnit två forskningsarbeten som behandlar synen på och bruket av sägnen.

I *Die Frommen Schweden in Schwyz* från 1976 så undersöker Guy P. Marchel hur sägnen användes för den schweiziska befolkningens självförståelse under 1400- och 1500-talet. Med utgångspunkt i Heinrich Gundelfingens nedteckning av sägnen från 1480-talet så vill Marchel analysera sägnens uppkomst, spridning och användning.⁶ Heinrich Gundelfingens nedteckning av sägnen innehåller en fristående fortsättning på sägnen om befolkningens ursprung.

En tid senare stötte kristendomen i Rom på motstånd. Den gotiske kungen Alarik kallade folket från Schwyz och Haslidalen, som var tappra kristna och trogna sitt rike, att göra motstånd. Genom en hjälteinsats vann de kampen och som tack fick de önska sig något. Schwitzerus önskade sig riksomedelbarhet samt en vapenflagga till sitt folk. En röd flagga, som symbol för det spillda blodet, med Jesu Kristus tecken.⁷ Även Wadislaus önskade sig riksomedelbarhet till sitt folk, samt en flagga. Samma flagga som kejsaren, men med en enhövdad istället för tvåhövdad örn⁸. Örnen skulle vara krönt med en krona och med ett upphöjt kors. Önskingarna bifalldes av påve Zosimus och kejsarna Honorius och Theodosius.⁹

Marchels utgångspunkt är att sägnen är uppdelad i två fristående delar, vilka han definierar som en ursprungssaga och en flagglegend. Marchel lägger stor vikt vid att bevisa att flagglegenden inte kan länkas samman med schwyzerflaggans verkliga ursprung, men drar slutsatsen att flagglegenden var betydelsefull för gruppidentifikationen. Flagglegenden fungerade som symbol för folket och dess ursprung i förhållande till omgivande folk. I de omkringliggande kantonerna, Unterwalden och Uri¹⁰, skapades egna flagglegender där respektive flagga härleddes till påven.¹¹

⁶ Marchel 1976 s.4.

⁷ Den flagga som åsyftas är kantonen Schwyz flagga, röd botten med vitt kors i övre hörnet, och inte den snarlika schweiziska flaggan, med röd botten och ett centrerat vitt kors. Trots sin likhet saknar dessa flaggor släktskap- Marchel 1976 s.9.

⁸ Örnen var den kejsarliga symbolen i Tysk-romerska riket.

⁹ Marchel 1976 s.6-7.

¹⁰ Schwyz, Uri och Unterwalden betecknas som urkantonerna och var de första kantonerna som slöt sig samman i ett förbund (år 1291).

¹¹ Marchel 1976 s.56-59.

I arbetets andra del redogör Marchel för ursprunget till ursprungssågen. Marchel härleder sågens ursprung till göticismen och Nils Ragvaldssons tal under konciliet i Basel år 1434. Genom att hänvisa till goterna, som Ragvaldsson menade hade svenskt ursprung och var de första kristna, lyftes det svenska kungahuset fram som det äldsta, starkaste och mest förnämsta. Ragvaldsson talade för att stärka Sveriges ställning. Att sågen sedan kom att spridas till Schwyz förklarar Marchel med att vallfärds-klostret i Einsiedeln lockade till sig pilgrimer från bl.a. Basel.¹²

Marchel poängterar att sågens folkliga utbredning i Schwyz är svår att fastställa p.g.a. den muntliga traditionen, och han framhåller att sågen tycks ha varierat i tid och rum. Hans uppfattning är, trots det bristfälliga källäget, att tankarna om ett svenskt släktskap snabbt kom att vinna popularitet och att sågen blev livskraftig.¹³ Sågens folkliga förankring styrker Marchel främst genom ett beslut i landsgemeinde¹⁴ år 1531. I detta beslut, som omfattar ordningen vid bön, poängteras att bönen skulle ske till de svenska förfädernas minne.¹⁵ Kärnan i sågens användande ligger därmed i religionen, då sågen framhåller de svenska förfäderna som trogna kristna.¹⁶ Därtill fungerade sågen som en sammanhållande länk i en tid då Zürichkriget¹⁷ och reformationen¹⁸ var ett hot mot gemenskapen. Sågen framstod som positiv – de gamla värdena och gemenskapen betonas och däri fann folket sin identitet.¹⁹

Marchels studie syftar till att förklara bruket av sågen, genom att härleda sågens ursprung. Avslutningsvis drar han slutsatsen att sågens egentliga betydelse ligger i hur den användes för befolkningens självförståelse.²⁰ I den slutsatsen har jag min utgångspunkt. Jag har ett historiebruksperspektiv på min undersökning; sågens betydelse ligger i hur den uppfattas och används. Att sågen är påhittad påverkar inte det faktum att den haft en betydelse för formandet av identiteter. Marchels undersökning visar på att sågen hade en identitetsskapande funktion för den schwyziska befolkningen under 1500-talet. Jag vill lyfta undersökningen från det lokala schwyziska rummet under 1500-talet till de svenska och schweiziska nationella rummen under 1800-talet.

¹² Marchel 1976 s.68-71.

¹³ Marchel 1976 s.73-74.

¹⁴ Landesgemeinde är en direktdemokratisk lagstiftande församling på lokal nivå i Schweiz.

¹⁵ Marchel 1976 s.81.

¹⁶ Marchel 1976 s.88-89.

¹⁷ Zürichkriget (1436-1450) var en territoriell konflikt som började mellan Zürich och Schwyz och sedan utvecklades till att omfatta även de övriga gamla förbundsstaterna.

¹⁸ Reformationen medförde att kantonerna i det gamla edsförbundet delades upp i katolska och protestantiska kantonerna, med påföljande inbördeskrig.

¹⁹ Marchel 1976 s.92-94.

²⁰ Marchel 1976 s.93.

En senare studie som undersöker svenska författares kontakt med, och skildringar av, Schweiz under olika epoker är Karin Naumanns arbete *Utopien von Freiheit* från 1994. Naumann har sägnen som utgångspunkt för sin undersökning. Hon menar att sägnen var den första relationen mellan Sverige och Schweiz²¹, och hon berör hur sägnen har brukats i Sverige. Ericus Olai var som sagt den första i Sverige att skriva om sägnen i *Chronica regni Gotheum* från 1470 och i Sverige kom sägnen att användas av göticismens förespråkare. Sägner kom även senare att användas politiskt, av dels Gustav Vasa år 1555 i plakatet om allmogens fattigdom, där sägnen användes för att motivera hemmanklyvning. Senare användes sägnen av Gustav II Adolf, när han år 1632 använde det påstådda släktskapet som motivering för sin önskan att sluta förbund med Schweiz.²²

Under slutet av 1700-talet ökade intresset för Schweiz i Sverige. En följd av att Rousseau, Goethe, Byron och Shelley hyllade Schweiz som frihetens och jämlikhetens land. Det var även under nationalromantiken som Schweiz kom att utvecklas till ett reseland och det storslagna alplandskapet fascinerade. År 1823 kom Fredrik Schillers drama Wilhelm Tell att framföras i Sverige. Naumann menar att dramat om Tell bidrog till att intresset för sägnen ökade i Sverige under 1800-talet.²³ Kring sekelskiftet 1900 kom Schweiz att bli ett exilland för svenska författare och bl.a. August Strindberg och Fredrika Bremer beskrev Schweiz som ideallandet och en förebild för Europa. Tankarna om Schweiz som frihetens idealland länkar Naumann till nationalromantiken med Wilhelm Tell och Rousseau som främsta inspirationskällor.²⁴

Naumann menar att skildringen av Schweiz främst var positiv. Schweizarna framställdes som ordentliga, trevliga och renliga. Schweiz uppgavs sakna fattiga och den kritik som framfördes handlade främst om kvinnornas ställning i det schweiziska samhället. Bilden av Schweiz kom till stor del att bygga på jämförelser med Sverige och Italien, där likheterna mellan Sverige och Schweiz betonades och Italien ställdes som en motpol.²⁵ Under 1900-talet avtog det svenska intresset för Schweiz, som inte längre kom att framställas som frihetens idealland. Naumann förklarar detta med att breddade perspektiv innebar att Schweiz uppfattades som alltmer likt den svenska normaliteten.²⁶ Naumanns undersökning visar att skildringen av Schweiz har följt samtida ideal och strömningar. Under 1800-talet kopplar Naumann användandet av sägnen i Sverige till de nationalromantiska strömningarna och länderna länkas med sägnen samman i ett gemensamt ursprung.

²¹ Naumann 1994 s.4.

²² Naumann 1994 s.22.

²³ Naumann 1994 s.4-6.

²⁴ Naumann 1994 s.202.

²⁵ Naumann 1994 s.43.

²⁶ Naumann 1994 s.200-203.

De svenska författarna kom främst att intressera sig för haslibefolkningen och författarna vittnar om att haslibefolkningen själva hävdade sitt svenska ursprung. Haslibefolkningens beskrivs i skildringarna som blonda, blåögda, pålitliga, frihetsälskande, smala och vackra. Karaktärsdrag som kategoriserades som typiskt svenska.²⁷ Naumann, som är kulturvetare med studier inom tyska och nordiska språk, har ett litteraturvetenskapligt angreppssätt i sin undersökning. Naumann betonar vikten av det litterära värdet i de undersökta verken och ställer sig tydligt kritisk till beskrivningar av människorna och naturen, vilka hon definierar som etnocentriska överdrifter och chauvinism. Hennes ståndpunkt är att reseskildringarna från Haslidalen till stor del saknar litterärt värde och beklagar att författare låter sig avledas från den objektiva riktningen.²⁸

Min utgångspunkt är en annan. Jag finner subjektiviteten i skildringarna betydelsefull, då det reflekterar hur sängen använts för identitetsskapande. Den identitetsskapande funktionen berör Naumann i sitt arbete, men medan hon avskriver det som opassande trams²⁹, så vill jag analysera bruket närmare. Det Naumann avfärdar kan analyseras med utgångspunkt i att varje skildring svarar mot den kontext vari den är formad. Genom att tillfoga ett komparativt perspektiv så kan min undersökning även ses som en vidareutveckling av Naumanns undersökning.

Hur sagor har använts för identitetsskapande har undersökts tidigare. Anette Walette har i sin studie *Sagens svenskar* undersökt hur de isländska sagorna använts för identitetsskapande i den svenska historieskrivningen, från 1600-talet till mitten av 1900-talet. Sju stycken kända och inflytelserika historikers verk har undersökt, för att belysa historikernas allmänna historiesyn och hur det svenska, nordiska eller europeiska arvet identifierats. Undersökningen koncentreras kring nationen och den nationella identiteten. Walette framhåller betydelsen av nationens ursprung som behovet att framhålla det unika och viktiga för en nation, samt att dra gränser mellan folk. Walette betonar dock att en nationell identitet inte behöver bygga på en exkludering av andra gemenskaper, utan att den kan bygga på en identifikation med andra folk. Även om den nationella identiteten i regel framhålls som en förebild för andra, så medför det inte nödvändigtvis ett avståndstagande till andra gemenskaper.³⁰

Studien visar att rummet i de olika historiska verken är större eller mindre än nationens gränser och att definitionen av gemenskaper och synen på relationen mellan folk förändras med tiden. I de fyra äldsta verken används händelser och personer för att skapa en positivt laddad identitet. Det är inte bara den nationella identiteten som framhålls, utan även en samnordisk/skandinavisk gemenskap. Det som framhålls som karaktäristiskt för den svenska/nordiska identiteten härleds till vikingatiden, t.ex. traditionen av frihet och respekt för lagen.

²⁷ Naumann 1994 s.12.

²⁸ Naumann 1994 s 27, 29, 44.

²⁹ Naumann 1994 s.16.

³⁰ Walette 2004 s.28, 348.

Även om de sju undersökta verken i stor utsträckning skiljer sig åt avseende symboler och innehåll, så finns det en röd tråd. Lagen, kristnandet och nationens förenande betonas.³¹

Fastän Walette drar slutsatsen att det finns identiteter som överlappar den nationella identiteten, så saknas en vidare syn på identitetsbildning. Walette har nationen som utgångspunkt och gör en jämförelse av sagornas betydelse för identiteten över tid inom det nationella rummet. Wallettes undersökning visar att den samskandinaviska identiteten var betydelsefull, men avgränsningen till den svenska nationen begränsar studien till en nationell analysram. I min undersökning har jag som utgångspunkt att jämföra bruket av en sägen i två olika nationella rum, därmed infogar jag ett transnationellt perspektiv, även om undersökningen har det nationella rummet som utgångspunkt.

1.4 Teoretiska utgångspunkter

1.4.1 Historiebruk och identitet

Utgångspunkten för min undersökning är att historia inte är en objektiv skildring av det förflutna, utan en produkt som skapas och används för specifika syften och målsättningar. Begreppet *historiebruk* syftar på att historia används för specifika syften och på så sätt fyller det mänskliga behovet av mening, struktur och sammanhang.³² Eftersom historien inte är konstant, utan blir omtolkad utifrån den samhälleliga kontexten, så kan samhällets samtida självförståelse belysas genom historiebruket.³³ Peter Aronsson, som är professor i historia, menar att ”Det yttersta syftet med historieskrivningen var och är att legitimera det egna samhället, dess ambitioner, ordning och plats i solen.”³⁴

Begreppet *identitet* har ingen exakt definition, men svarar mot frågan vem en individ är. Det handlar om en bestämning av den unika individen, en bestämning som kan vara såväl självdefinierad som definierad av andra. Utgångspunkten för min undersökning är *kollektiva identiteter*. Den kollektiva identiteten är en gemenskap som bygger på samhörighet. Socialantropologen Thomas Hylland Eriksen väljer att resonera i termen *identifikation*, tillhörighetkänsla. Identifikationen är *relationell* d.v.s. sker i förhållande till andra, men identifikationen kan även variera med sammanhanget och är därmed *situationell*.³⁵

³¹ Walette 2004 s.348-370.

³² Karlsson & Zander 2004 s.55.

³³ Zander 2001 s.21-25.

³⁴ Aronsson 2012 s.121.

³⁵ Hylland Eriksen 1996 s.52-53.

Historia är viktigt för identitetsbildningen. Genom att likheter och olikheter identifieras framhålls den egna identiten och gemenskaper avgränsas. Begränsning av gemenskap görs genom jämförelser, där ”vi” definieras som motsats till ”de andra”. De egenskaper som bedöms som särskiljande och gemensamma härleds främst ur historien. På så sätt används historien för att skapa eller förstärka en gemenskap.³⁶

1.4.2 Myten och kollektiva identiteter

Det finns en begreppsmässig skillnad i det förflutna, det som har hänt, och historien, skildringen av det förflutna. Thomas Hylland Eriksens menar att det inte spelar någon roll om historien bygger på en objektiv historieforskning eller om den utgörs av myter. Betydelsen ligger i hur den uppfattas och används för människors självförståelse.³⁷ Hylland Eriksens ståndpunkt är att det är en förenkling att påstå att historia ger identitet. Han menar att att myterna är länken mellan historien och identitet.³⁸ Den personliga identiteten bygger på minnet, utan minnet kan vi inte skapa en föreställning om vår identitet. Likväl som människor behöver ett förflutet för att existera behöver gemenskaper ett förflutet för att existera. Myten bygger på det kollektiva minnet och i mytiska gemenskaper bygger tillhörigheten ofta på metaforiska släktskap där begrepp som ”landsfäder”, ”förfäder” och ”modersmål” är starka.³⁹ Dessa kollektiva gemenskaper skapar samhörighet genom ett gemensamt ursprung. Myten fyller därmed en funktion som ursprungsberättelse ur vilken den kollektiva identiteten härleds och formar en gemenskap.

Socialantropologen Benedict Anderson menar på att alla former av gemenskaper, som omfattar fler än ett fåtal personer med direkt kontakt, är föreställda. Anderson har den nationella identiteten som utgångspunkt och han definierar nationen som ”en föreställd politisk gemenskap – och den föreställs som både i sig begränsad och suverän”⁴⁰. Med en ”föreställd gemenskap” syftar Anderson på att medlemmarna i gemenskapen aldrig kommer att känna till fler än en handfull av gemenskapens medlemmar, trots detta finns det en uppfattning att det finns en gemenskap.⁴¹ Även om dessa gemenskaper är föreställda, så är de samtidigt verkliga i den bemärkelsen att det finns en uppfattning om en gemenskap. Min utgångspunkt är att sägnen har fungerat som en form av ursprungsberättelse och jag vill undersöka hur sägnen länkats samman med kollektiva identiteter.

³⁶ Karlsson & Zander 2004 s.44-48; Zander 2001 s.30.

³⁷ Hylland Eriksen 1996 s.20.

³⁸ Hylland Eriksen 1996 s.12, 20.

³⁹ Hylland Eriksen 1996 s.51-52.

⁴⁰ Anderson 1993 s.22.

⁴¹ Aronsson 2012 s.217.

Det kan tänkas ligga en distinktion mellan begreppen myt och sägen. Hylland Eriksen definierar en ursprungsmyt som en berättelse om mänsklighetens eller en specifik folkgrupps skapelse, vilket även omfattar en åtskillnad mellan folkslag.⁴² Han gör ingen skillnad mellan dessa olika ursprungsberättelser utan betonar att mytens betydelse ligger i dess förmåga att skapa kollektiva identiteter. Jag väljer med denna utgångspunkt att inte göra någon distinktion mellan myt, sägen, saga eller ursprungsberättelse, betydelsen läggs i dess identitetsskapande funktion.

1.4.3 Identiteter i det nationella rummet

Av de kollektiva identiteterna är det den *nationella identiteten* som fått störst betydelse i vår tid. *Nation* är ett begrepp utan en självklar definition. I Oxford dictionaries definieras en nation som en stor grupp människor, bosatta inom ett specifikt territorium och som förenas av ett gemensamt ursprung, historia, kultur eller språk.⁴³ Min utgångspunkt är nationen, liksom andra kollektiva gemenskaper, är konstruerad och föränderlig. Benedict Anderson lyfter fram det tryckta språket som källan till den nationella medvetenheten och nationalismen. Där *nationalismen* är idéen om *nationaltatet*, en stat formad kring en nation. Det tryckta språket och tryckkapitalismen innebar en möjlighet att skapa en föreställd gemenskap bland allmänheten och möjlighet att definiera den egna nationen i förhållanden till andra nationer.⁴⁴

Walette drar slutsatsen att den nationella identiteten inte är den enda identiteten och att formandet av de kollektiva identiteterna kan vara överlappande. Wallette urskiljer att en nordisk identitet formades parallellt och överlappande en nationell identitet, på samma sätt kan lokala och regionala identiteter formas inom det nationella projektet. Utgångspunkten för formande av kollektiva identiteter är att identiteten är urskiljbar och kan symboliseras, om den inte uppfyller dessa krav är den inte heller möjlig att identifiera⁴⁵. Peter Aronsson betonar betydelsen av den regionala historien i formandet av den svenska nationen: ”Den är både en brygga till och en protest mot försöken att skapa något så stort som en svensk historia och ett svenskt folk”.⁴⁶ Under det nationalromantiska 1700-talet söktes den nationella gemenskapens ursprung ur de regionala identiteterna, framförallt från Dalarna. Kring sekelskiftet 1900 formades de regionala landskapsidentiteterna för att förklara skillnaderna inom nationen och därigenom skapa en tydlig helhet⁴⁷

⁴² Hylland Eriksen s.30-31.

⁴³ Nation, Oxford dictionaries.

⁴⁴ Anderson 1993 s.55, 130.

⁴⁵ Aronsson 2004 s.133-134.

⁴⁶ Aronsson 2004 s.246.

⁴⁷ Aronsson 2004 s.133-134, 215.

Olika identiteter överlappar varandra. En kollektiv identitet definieras i förhållande till andra gemenskaper, men identiteten är även situationell. Grundläggande för gemenskapen är att det finns en upplevd samhörighet och att gemenskapen kan urskiljas och symboliseras. Myten kan ses som länken mellan historien och identiteten, där myten blir det gemensamma ursprunget som skapar samhörighet. Min utgångspunkt är att sägnen kom att fungera som en ursprungsberättelse, varifrån gemenskapers förflutna härleddes. Men historien inte är konstant, utan blir omtolkad utifrån den samhälleliga kontexten.

1.5 Metod

Utgångspunkten för min undersökning är att jämföra hur sägnen använts för identitetsskapande i två olika nationella rum. Undersökningen utgår därmed från en komparativ ansats, vilket bygger på ett antagande att det finns likheter och skillnader. Genom att urskilja likheterna och skillnaderna, och därefter analysera dem, så kan ett specifikt fenomen förstås.⁴⁸ En förutsättning för den komparativa metoden är att de undersökta enheterna kan separeras från varandra. I den moderna historieforskningen är nationen en vanlig utgångspunkt vid en komparativ ansats.⁴⁹

Den nationella avgränsningen i komparativa studier har kommit att kritiseras. Kritiken riktas mot att de transnationella aspekterna går förlorade när nationen behandlas som en isolerad enhet. De endogena förklaringarna riskerar att bli överbetonade, medan de exogena förklaringarna faller utanför analysramen.⁵⁰ Jag utgår i min undersökning från att Sverige och Schweiz är två separata enheter, men jag har ingen ambition att hantera de nationella rummen som två polariserade enheter. Säggen är gemensam för de båda länderna och den tidigare forskningen visar på att det har skett ett utbyte mellan de nationella rummen. Naumman förklarar det ökade svenska intresset för sägnen under 1800-talet med nationalromantiska idéströmningar och hon betonar specifikt betydelsen av Schillers drama Wilhelm Tell. I min undersökning är det därmed viktigt att bruket av sägnen kontextualiseras och hänsyn måste tas till de transnationella aspekterna.

En metod som sätter utbytet mellan undersökningsenheterna i fokus är transferanalysen. I en transferanalys beskrivs utbytet mellan enheterna och hur utbytet fungerat som en historisk drivkraft.⁵¹ I transferanalysen måste enheterna, liksom i den komparativa metoden, definieras och kategoriseras. Därmed riskerar även transferanalysen att fastna i en nationell analysram.⁵² Inom den globalhistoriska forskningen har det framhållits att det finns ett behov av att kombinera den komparativa metoden med en analys av utbytet mellan undersökningsenheterna,

⁴⁸ Denk 2002 s.8

⁴⁹ Neunsinger 2010 s.4.

⁵⁰ Neunsinger 2010 s.3-4, 12.

⁵¹ Neunsinger 2010 s.15.

⁵² Neunsinger 2010 s.16-17.

för att öka förståelsen för den historiska utvecklingen.⁵³ Även historieprofessor Heinz-Gerhard Haupt menar att transferanalysens utgångspunkter kan vara användbara för den komparativa metoden, i fråga om medvetenhet kring konstruktionen av undersökningsenheterna och deras relation. Transferanalysen kan på så sätt berika den komparativa historien.⁵⁴ Min undersökning kommer att bygga på en komparativ ansats, där kontexten och utbytet mellan de nationella rummen tas i beaktande i analysen av likheterna och skillnaderna. Sverige och Schweiz hanteras som två separata enheter, men hänsyn tas till att den tidigare forskningen visar att utbytet mellan länderna varit betydande.

Eftersom att undersökningen bygger på texter är första steget i undersökningen att genom en kvalitativ textanalys identifiera författarens uppfattning om sägnen. Detta görs med utgångspunkt i frågeställningarna; vad författaren lyftar fram i sägnen och hur författaren värderar sägnen? Eftersom att jag använder mig av flera verk från Sverige respektive Schweiz måste jag identifiera vad som är karaktäristiskt för bruket i respektive land, innan jag kan jämföra bruket länderna emellan. Den kvalitativa textanalysen bygger på en djupare läsning av källmaterialet och inom ramen för mina teoretiska utgångspunkter ställer jag mer specifika frågor till källmaterialet; vilka identiteter definieras och hur motiveras dessa identiteter?

När jag identifierat bruket av sägnen i Sverige respektive Schweiz kommer jag att jämföra bruket länderna emellan. Jag kommer urskilja likheter och skillnader och analysera dessa, med utgångspunkt i de teoretiska utgångspunkterna och den tidigare forskningen. För analysen av likheter och skillnader är kontexten betydelsefull. Peter Aronsson betonar att historien främst använts för att legitimera det egna samhället och att nationen dominerat i historieskrivningen. Med min utgångspunkt att nationen är konstruerad så är det viktigt att nationen historiseras. Inledningsvis kommer jag därför att kontextualisera den svenska och schweiziska nationen under 1800-talet; vad utgjorde den svenska och schweiziska nationen under 1800-talet, vilka idéströmningar var bärande under tidsperioden och vad kännetecknade den nationella historieskrivningen. Mot denna kontextualisering kommer därefter resultatet av den komparativa undersökningen att analyseras.

I analysen är utgångspunkten att orsakssammanhang kan finnas såväl i tiden som i rummet. Genom att hänsyn tas till transnationella aspekter lyfts analysen från den strikt nationella analysramen. Naumann framhåller i sin undersökning dramat Wilhelm Tell som en bidragande faktor till bruket av sägnen i Sverige under 1800-talet. För att analysera bruket av sägnen, och värdera betydelsen av dramat Wilhelm Tell som en transnationell aspekt, är det nödvändigt att förstå hur sägnen användes för identitetsskapande i Wilhelm Tell. Min undersökning kommer därmed att inledas med en redogörelse för de identitetsskapande faktorerna i Schillers drama.

⁵³ Müller 2009 s.660-662.

⁵⁴ Haupt 2007 s.712.

1.6 Material

Under 1800-talet förekom sägnen i olika typer av litterära verk. I Schweiz användes sägnen främst i sammanställningar över den nationella historien, verk som skildrar den regionala historien i centralschweiz samt olika texter av mer akademiska karaktär riktade till en smalare läsarkrets, som historiska tidskrifter och avhandlingar. I Sverige så behandlades sägnen i skildringar av den nationella historien, i ett fåtal avhandlingar, samt i dagböcker och reseskildringar skrivna av svenska författare som besökte Schweiz.

Att sägnen förekommer i olika typer av material motiverar undersökningen, då det visar på att det fanns allmän spridning av sägnen under 1800-talet. Att sägnen inte endast intresserat ett mindre antal historiker och författare, utan skildras i verk som riktar sig till den breda allmänheten, medför att jag på goda grunder kan utgå från att sägnen hade en betydande plats i, såväl den svenska som schweiziska, historieskrivningen under 1800-talet.

Jag har begränsat mig till verk, utgivna under 1800-talet, som behandlar den schweiziska respektive svenska nationella historien. Avgränsning till verk som behandlar den nationella historien motiveras främst metodologiskt. Genom att fokusera på verk med samma ambition, att beskriva den nationella historien, möjliggör jag en komparativ analys. Att källmaterialet är jämförbart innebär att jag kan identifiera likheter och skillnader i bruket och relatera mina observationer till den samhällseliga kontexten. Alternativet hade varit att göra en bred undersökning. En bred undersökning har potentialen att ge en vidare förståelse för bruket av sägnen, men i och med att källmaterialet då skulle ha haft en skiftande karaktär så försämras möjligheterna att förklarar likheter och skillnader i källmaterialet. Därutöver har Naumann, i sin studie *Utopien von Freiheit*, redan undersökt hur svenska författare skildrade Schweiz under 1800-talet, vilket innefattar författarnas inställning till sägnen.

1.6.1 Schweiziskt källmaterial

Då utgångspunkten är att undersöka hur sägnen har använts i den nationella historieskrivningen har jag lagt vikt vid verk som utgivits i mer än ett schweiziskt språkrum. Att verkens nationella definition är avhängig dess språkliga utbredning finner jag stöd för i min teoretiska utgångspunkt att det trycka språket medförde möjligheten att skapa en nation. Då Schweiz är uppdelat i tre tydligt avgränsade språkliga rum kan verk som endast utgivits i ett språkligt rum definieras som en regional skildring.

Jag har använt mig av första delen av Johannes Müllers verk *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft* utgivet år 1786. Bokserien är en sammanställning av den nationella schweiziska historien, i vilken Müller författade de fem första banden.

Charles Monnard kom mellan åren 1837 och 1840 att översätta Müllers band till franska och efter Müllers död kom fortsättningen på bokserien att författas av andra författare, varav Monnard författade fem band. *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft* kom att utges i flera upplagor under 1800-talet, så även om första upplagan av de första bandet faller utanför min undersökta tidsperiod, så kom det att få stor betydelse under 1800-talet. Müller var Schweiz mest betydelsefulla historiker under 1700-talet och kom att få stor betydelse för utvecklingen av den schweiziska historieskrivningen under 1800-talet.⁵⁵

Det andra, i grunden tyskspråkiga, schweiziska verket som jag använt mig av är Heinrich Zschokke verk *Des Schweizerlands Geschichte für das Schweizervolk* från 1824. Zschokke var vid sin död en av de mest lästa författarna i det tyskspråkiga rummet och *Des Schweizerlands Geschichte für das Schweizervolk* kom att användas som läromedel.⁵⁶ Första bandet av verket kom att utges 1822 och Charles Monnard översatte det till franska år 1823. Därmed kom såväl *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft* som *Schweizerlands Geschichte für das Schweizervolk* att användas i såväl det tysk- som franskspråkiga Schweiz.

Den nationella schweiziska historieskrivning utgick från det tyskspråkiga rummet, för att därefter spridas till det franskspråkiga rummet. Jag har använt mig av två i grunden franskspråkiga verk, som översatts till tyska. Eusèbe Henri Gaullieus verk *La Suisse historique et pittoresque* som utgavs år 1855 och översattes till tyska år 1856 av D.H Graefe och G. FR Reiss. Jag har använt mig av den tyska upplagan från år 1856, *Die Schweiz, ihre Geschichte, Geographie und Statistik, nebst einem Ueberblick über die Alterthümer, Literatur, Kunst, und die Industrier der zweiundzwanzig Kantone*. Det andra i grunden franskspråkiga verket som jag använt är Albert Rilliets verk *Les origines de la Confédération Suisse* utgivet år 1868. Jag har i undersökningen använt mig av den tyskspråkiga upplagan från 1873, *Der Ursprung der schweizersichen Eidgenossenschaft*, med översättning av Carl Brunner.

1.6.2 Svenskt källmaterial

Jag har funnit fyra verk om den svenska nationella historien som behandlar sägnen. Två av dessa verk är större sammanställningar över den svenska historia, Erik Gustaf Geijers verks *Svenska folkets historia* och Anders Magnus Strinnholms verk *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider*. Det finns även fler sammanställningar över den svenska historien som är skrivna under 1800-talet. Jag har inte kunnat kontrollera om sägnen endast omnämns i ovan nämnda verk, men jag bedömer ändå verken som representativa för den tid de skrevs.

⁵⁵Müller, Johannes von. Historisches Lexikon der Schweiz.

⁵⁶Zschokke, Historisches Lexikon der Schweiz.

Geijer, som har utnämnts till den svenska historieskrivningens fader, kom att bli den svenska 1800-tals historikern som fick störst betydelse för historieskrivningen, såväl i sin samtid som på senare tid.⁵⁷ Det verk som jag använt, *Svenska folkets historia*, utgavs i tre band, varav sägnen behandlas i det första bandet som utgavs år 1832 och som redogör för tiden fram till Gustav Vasa. Redan år 1828 utgavs en avhandling *De colonia Suecorum in Helvetiam deducta*, som uppges att till största delen vara författade av Geijer.⁵⁸ Geijer återkom till sägnen i en föreläsning *Nya europeiska odlingens huvudskiften med fokus på de akademiska studierna* som hölls höstterminen 1845 i Uppsala, som finns tryckt i första bandet av *Erik Gustaf Geijers samlade skrifter*, utgiven år 1849. Säggen tycks därmed ha intresserat Geijer på mer än ett yttligt plan.

Även Strinnholms verk, *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider*, kom att bli betydelsefullt och sågs ända in på 1900-talet som ett standardverk för perioden 1066-1319.⁵⁹ Verket utgavs i två band, varav sägnen förekommer i det andra bandet som skildrar Skandinavien under hednatiden. Såväl *Svenska folkets historia* som *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider* kom att ges ut på tyska, vilket medför att verken även nådde det tyskspråkiga schweiziska rummet.

Utöver dessa två verk har jag använt mig av Axel Emanuel Holmbergs verk *Nordbon under hednatiden: populär framställning av våra förfäders äldsta kultur*, samt Carl Adolph Agardhs och C.E. Ljungbergs verk *Försök till en statsekonomisk statistik öfver Sverige*. Dessa två verk har en annan karaktär än ovanstående verk. Holmberg, som var forntidforskare, skildrar endast hednatiden, men med utgångspunkten att det är en del av den nationella historien. Holmberg skriver i bokens förord att han vill ge förfädernas historia den renässans den förtjänar. Verket kom att säljas i större omfattning och användes vid läroverken.⁶⁰ *Nordbon under hednatiden: populär framställning av våra förfäders äldsta kultur*, som utgavs 1852, bygger på hopskrivna offentliga fördrag som hölls år 1850. År 1851 utgav Holmberg boken *Haslidalen och en liten färd i Schweiz, också en resebeskrifning*, i vilken han skildrar sin resa till Haslidalen. Detta verk analyserar Naumann i sin litteraturstudie. Det fjärde svenska verket av nationalekonomen Carl Adolph Agardh, *Försök till en statsekonomisk statistik öfver Sverige*, utkom i fyra delar, varav sägnen återfinns i den tredje delen om *Om Sveriges befolknings-förhållanden*. Verket har en bred ansats, men de historiska aspekterna utgör en betydande del av verket.

⁵⁷ Stråth 2009 s.173.

⁵⁸ Henningsson 1961 s.67.

⁵⁹ Anders Margnus Strinnholm, Svenskt biografisk lexikon.

⁶⁰ Axel Emanuel Holmberg, Svenskt biografisk lexikon.

2. Undersökning

2.1 Säggen i Wilhem Tell

En förklaring till sägnens popularitet under 1800-talet, och dess livskraft i Schweiz ända in i våra dagar, ligger i legenden om Wilhelm Tell. Legenderna är gammal och härleds till 1400-talsskriften *Das Weisses Buch von Sarnen*. Skriften återger ursprungsberättelsen till det schweiziska edsförbundet, vilket syftar på grundandet av det gamla edsförbundet, när kantonerna Schwyz, Unterwalden och Uri slöt sig samman i ett förbund. Karaktären Wilhem Tell kom, i samband med de nationalromantiska strömningarna under 1800-talet, att bli nationalsymbolen för det självständiga Schweiz.⁶¹ Schillers drama om Wilhem Tell kom att göra legenden världsberömd och Naumanns ståndpunkt är att dramat hade en avgörande betydelse för det svenska intresset för säggen under 1800-talet.

Hur används då säggen för identitetsskapande i Schillers drama om Wilhelm Tell? I skådespelets andra akt så talar Stauffacher, en man från Schwyz, till folket. Han berättar för folket om hur deras förfäder var ett mäktigt folk i norr, som tvingades lämna sitt fädernesland till följd av hungersnöd. De byggde staden Schwyz⁶², men befolkningen växte i storlek så människor sökte sig söderöver och byggde staden Stans⁶³ och därefter byggdes staden Altdorf⁶⁴. Stauffacher lägger vikten vid att de alla har samma blod och är av samma härkomst. De tillhör alla den ursprungliga schweiziska stammen, som har bevarat sin frihet, vilket folket enhälligt bekräftar.⁶⁵

I Schillers skådespel Wilhem Tell ligger sägnens identitetsskapande funktion i grundandet av det schweiziska edsförbundet. Säggen används för att motivera de tre urkantornas gemenskap. Folket i de tre urkantornerna härleds till samma fädernesland. Detta fädernesland definieras inte, utan ursprunget omnämns vagt som ett folk i norr. Med utgångspunkt i det gemensamma ursprunget betonas att de alla är en del av samma gemenskap, den ursprungliga schweiziska befolkningen. Folkets frihet framhålls som karaktäristiskt för gemenskapen.

⁶¹ Staatsarchiv des Kantons Obwalden. Das Weisse Buch von Sarnen. Text des chronikalischen Teils.

⁶² Schwyz är huvudort i urkantonen med samma namn..

⁶³ Stans var huvudort i urkantonen Unterwalden..

⁶⁴ Altdorf är huvudort i urkantonen Uri.

⁶⁵ Schiller, 1941, s.39-40.

2.2 Schweiz

2.2.1 Schweiz och schweizisk historieskrivning under 1800-talet

Schweiz är en förbundsstat med 26 kantoner, som har omfattande självstyre. Det gamla edsförbundet, som bestod av en sammanslutning av de tre urkantonerna Schwyz, Uri och Unterwalden, grundades år 1291, men det moderna Schweiz är en 1800-tals skapelse. Det gamla edsförbundet, som utgjordes av självstyrande kantoner, med överlappande sammanslutningar, fick suveränitet från det tysk-romerska riket år 1648. I slutet av 1700-talet kom franska revolutionen att utlösa revolutionära strömningar i Schweiz och napoleonkrigen medförde att Frankrike invaderade Schweiz. År 1798 upprättades den Helvetiska republiken, i syfte att skapa en mer enhetlig nation, med ökad centralstyrning.⁶⁶

Den Helvetiska republiken präglades dock av inre splittringar, folkuppror och instabilitet, vilket medförde att centralstyret upphörde år 1803. Första halvan av 1800-talet präglades av flertalet konstitutionella förändringar. De självstyrande kantonerna utgjorde ett löst sammanslutet förbund, där självständigheten och neutraliteten gentemot omgivande stater utgjorde den enande kraften.⁶⁷ Marchels undersökning om sägnens användande för den schweiziska befolkningens självförståelse under 1400 och 1500-talet visade att sägnen användes för att skapa och upprätthålla en gemenskap gentemot omkringliggande kantoner.

Fanns det något nationellt schweiziskt medvetande under början av 1800-talet? Bland eliten fanns en strävan efter en schweizisk stat och en tanke om en nationell identitet, men den nationella tanken var inte förankrad bland allmänheten.⁶⁸

Vad som utgjorde Schweiz var i början av 1800-talet långt ifrån självklart. Kantonerna Wallis, Neuchatel och Genève kom att bli en del av Schweiz år 1805, då deras territoriella gränser även fastställdes. I de kantoner som gränsade till omgivande stater fanns en svagare nationalitetskänsla än i de centrala delarna. Min utgångspunkt är att nationer är konstruerade och att gemenskapen bygger på en upplevd samhörighet. För att det ska formas en gemenskap behövs det även faktorer som förenar. Under 1800-talet var det mycket som skiljde kantonerna från varandra. Det fanns inget enhetligt ursprung, inget gemensamt språk, ingen enhetlig trosuppfattning och kantonerna hade till och med olika valutor. Det som förenade kantonerna var deras frihet och neutralitet gentemot andra stater.⁶⁹

⁶⁶ Messmer 2004 s.511-514.

⁶⁷ Messmer 2004 s.511-531.

⁶⁸ Messmer 2004 s.600-601.

⁶⁹ Feller 2004 s.575; Messmer 2004 s.519, 602.

Den moderna förbundsstaten grundades år 1848 vilket innebar en ökad centralisering av makten. Författningen kom att bygga på drivkraften om en enhetlig schweizisk nation, med friheten som hörnsten.⁷⁰ I och med den moderna förbundsstaten kom förutsättningarna för utvecklandet av en nationell identitet att förändras, det blev t.ex. tillåtet för schweizare att bo var som helst i Schweiz. Min utgångspunkt är historieskrivningen som identitetsskapande faktor. Fram till 1800-talet hade historieskrivningen en kantonal utgångspunkt, men från och med 1800-talet infogades den nationella aspekten i historieskrivningen. Det blev historikernas uppgift att finna det schweiziska i det allmänna.⁷¹

2.2.2 Sägns plats i historieskrivningen

De schweiziska verken visar ingen enighet i hur sägnen skildras och författarna har olika uppfattningar om sägnen. I de tre första verken, av Müller, Zschokke och Gaullieur, behandlas sägnen i samband med Schweiz ursprung. En utgångspunkt för min undersökning var att det finns en tydlig koppling mellan den schweiziska nationalhjälten Wilhelm Tell och sägnen, men detta visar sig inte stämma när jag undersöker de schweiziska verken. I inget av de fyra verken nämns Wilhem Tell i samband med sägnen.

Müllers verk *Geschichten Schweizerischer Eidgenossenschaft*, som är det första av de fyra verken, ses som startpunkten för skrivandet av den nationella schweiziska historien. Sägner återfinns i det första av banden, vilket utgavs år 1786. Verket skrevs därmed innan franska revolutionen, napoleonkrigen och inledningen på fornamdet av den schweiziska nationalstaten. Samtliga författares utgångspunkt är att beskriva den schweiziska nationens ursprung, men medan Müller har Schweiz som utgångspunkt, så är såväl Zshokke som Gaullieurs utgångspunkt Helvetia. Det namn som i romerska riket användes för det område som idag utgör Schweiz.⁷²

Den version av sägnen som Müller presenterar överensstämmer med 1400-talskrönikorna. Det Müller definierar som kärnan i sägnen är att utvandrarerna svor varandra trohet och att det eviga förbundet, som utvandrarerna ingick, var grunden till Schweiz. Folket ska, med stöd av Gud, ha bosatt sig i Schwyz, varifrån de därefter bredde ut sig från dal till dal, till Unterwalden och till Haslidalen.⁷³ Müller betvivlar inte att sägnen berättar den schwyziska befolkningens ursprung och att den schwyziska befolkningen är ursprunget till Schweiz, men hans inställning att sägnen måste utforskas vidare. Han är osäker på tidpunkten för utvandringen och även på vilka förfäderna var.⁷⁴

⁷⁰ Mesmer 2004 s.643-644.

⁷¹ Feller 1979 s.576; Mesmer 2004 s.606.

⁷² Än idag används Helvetia i vissa sammanhang som beteckning på Schweiz.

⁷³ Müller 1786 s.392-396.

⁷⁴ Müller 1786 s.396-397

I enlighet med sägnen skriver han att utvandrarerna kom från friesernas och svenskarnas land, men han ställer sig frågan om förfäderna var goter, langobarder eller kanske till och med från olika nationer.⁷⁵

I Zshockkes verk, *Des Schweizerlands Geschichte für das Schweizerfolk* från 1824, och i Gaullieur verk, *Die Schweiz, ihre Geschichte, Geographie och Statistik* från 1856, placeras sägnen in i ett annat sammanhang. I båda verken är det Helvetia som är utgångspunkten för sägnen om den svenska och friesiskt utvandringen vävs samman med andra sagor, som tillsammans bildar författarnas uppfattning om nationens ursprung. Zschokke är tydlig med att skildringen bygger på gamla sagor. Han förhåller sig till sagorna som nationens minne, vilka berättar om ursprunget.⁷⁶ Gaullieur nämner inte vad hans skildring bygger på för material.

I båda skildringarna är en central aspekt att Helvetia är bosatt av flera olika folk. Dels nämns räter, som år 600 f.Kr ska flytt Rom och bosatt sig i östra Hevetia, dels helvetiska folkstammar, figurer, som levde på låglandet. Dessa ska ha bott i självständiga samhällen, som alla levde i frihet.⁷⁷ Nämnda sägen placeras in i ett senare skede av ursprungsberättelsen. Zschokke placerar tidpunkten för utvandringen till 100 år f.Kr. Båda författarna definierar utvandrarerna som kimbrier. Zschokke beskriver hur 300.000 stridbara män ska ha kommit från Tyskland skogar. De beskrivs som ett blandat folk, med en betydande andel från Sverige, Friesland och Nordland, där landskapet var täckt av snö och is. De drevs ut från sitt land av hunger, följde Rhen och plundrade i Gallien på vägen söder ut.⁷⁸ Gaullieur skriver att de 300.000 männen utvandrat från Jylland, Sverige eller Friesland till följd av översvämning.⁷⁹

Både Zschokke och Gaullieur placerar in sägnen i folkvandringstider och hur de germanska stammarna konfronterades med romarna. Författarna ger en likartad beskrivning av historien, men Zschokkes redogörelse är utförligare. De plundrande kimbrierna ska ha skrämt iväg Gallierna till Rom, medan figurerna, som kände sig hotade och inte ville dela sitt land ska ha tagit strid mot kimbrierna. Efter att en här från Rom anlant slog sig figurerna och kimbrierna samman och besegrade gemensamt den romerska hären. Därefter ska kimbrierna, enligt Zschokke, ha tagit skydd i de helvetiska bergen. De slog sig ned vid Vierwaldstättersjön, där de namngav Schwyz efter bröderna Suiter och Swen. Människorna kom att ha namn som stammade från Sverige och de sjöng Westfriesensången. Med tiden spred de ut sig till Haslidalen och dalarna i Unterwalden.⁸⁰ Gaullieur å andra sidan nämner inte vad som hände med kimbrierna efter att de besegrat romarna. De enda spår av sägnen som återfinns i Gaullieurs verk är därmed de 300.000 männen som ska ha tvingats utvandra från Sverige, Friesland eller Jylland.

⁷⁵ Müller 1786 s.396-397.

⁷⁶ Zschokke 1824 s.3.

⁷⁷ Gaullieur 1856 s.8; Zschokke 1824 s.4-5.

⁷⁸ Zschokke 1824 s.5.

⁷⁹ Gaullieur 1856 s.13.

⁸⁰ Zschokke 1824 s.77.

Det är tydligt att sägnen brukats på olika sätt och att den placerats in i olika sammanhang. Müllers förhållningssätt till sägnen skiljer sig markant från Zschokke och Gaullieur. Gaullieus skildring av sägnen kan endast identifieras utifrån likheten med Zschokkes skildring, där Gaullieur valt att inte beskriva bosättningen och namngivningen av Schwyz och den påstådda svenskheten hos folket. Rilliet gör i sitt verk *Der Ursprung der schweizerischen Eidgenossenschaft* från 1873 en ytterliggare tolkning av sägnen. Liksom de övriga författarna är Rilliets utgångspunkt att förmedla Schweiz ursprung, men sagorna är för Rilliet inget annat än uppbyggda berättelser.⁸¹

Rilliets utgångspunkt är att sagorna är en del av de små kantonernas historia, där de skapat en föreställning om ursprunget, skrivna med syftet att stärka den nationella samhörigheten. Rilliet återger sägnen i likhet med 1400-talskrönikorna, inklusive den fortsättning på sägnen som Marchel benämner flagglegenden. Han är starkt kritisk till att Müller håller liv i sägnen och beskriver sägnen som en fantasibild med etnografiska barnsligheter, som var nödvändig för befolkningen i Schwyz skulle kunna särskilja sig från omkringliggande folk.⁸² Rilliet har därmed samma uppfattning om sägnen som Marchel, att den fungerat som en identitetsskapare för den schwyziska befolkningen.

2.2.3 Sägnen och identiteter

I samtliga schweiziska verk står det schweiziska ursprunget i fokus, men sägnen används på varierande sätt för att definiera den schweiziska nationen. Författarna uttrycker olika uppfattningar om vad som utgör Schweiz och även varierande uppfattningar om vad som skapar samhörigheten i en kollektiv identitet. Marchels undersökning visar att sägnen fungerade som en enande faktor för folket i Schwyz under 1400 och 1500-talet. Müller använder den regionala schwyziska identiteten som utgångspunkt, men den fungerar som en brygga till den nationella identiteten. Schwyzarna framhålls som den äkta stammen, som ställs i kontrast till allemanner, franker och burgunder. Med tiden beskrivs folket ha brett ut sig till de andra urkantonerna, för att därefter hålla samman som ett folk gentemot utlänningarna, vilket legat till grund för den schweiziska identiteten.⁸³

Ursprunget har för Müller betydelse, som en bekräftelse av folkets samhörighet i urkantonerna och genom ett urskiljande gentemot omgivande folk. Ursprunget är dock inte avgörande för samhörighet, för befolkningen i Haslidalen beskrivs ha blivit som främlingar inför befolkningen i urkantonerna. Karaktäristiskt för den schwyziska identiteten framhålls den speciella formen av självständighet och känslan för urgammal frihet.⁸⁴ Den schwyziska identiteten länkas samman

⁸¹ Rilliet 1873 s.207.

⁸² Rilliet 1873 s.209-210.

⁸³ Müller 1786 s.392, 401.

⁸⁴ Müller 1786 s.392

med förbundet, vilket karaktäriseras av självständighet och frihet. På så sätt skapas samhörigheten och gemenskapen görs urskiljbar. Müller framhåller även språket som karaktäristiskt för en nationell identitet. Han menar att det är ledtråden till folkets ursprung, men att det saknas kunskap att fastställa hur det schweiziska nationalspråket utvecklats.⁸⁵ Müller använder sägnen som en ursprungsmyt och han använder sig av metaforiskt släktskap, vilket Hylland menar är karaktäristiskt för mytiska gemenskaper. Müller talar om utvandringen som de egna förfädernas utvandring från fäderneslandet.⁸⁶ Även om inte Müller länkar samman sägnen med Wilhem Tell finns det tydliga likheter i hur sägnen används för identitetsskapande i Schillers drama och Müllers skildring.

Zschokke beskriver ursprunget med utgångspunkt i det namngivna området Helvetia, landskapet, de olika folken och de självständiga och fria samhällena. Zschokke nämner fem kollektiva identiteter vid namn, räter, tiguriner, kimbrier, gallier och romare. Dessa identiteter definieras alla utifrån en specifik plats; gallier från Gallien och romare från Rom. Räterna, tigurinerna och kimbrierna härleds till Helvetia; räter bosatta vid Rhens källor, tiguriner bosatta i området mellan Jura, Genève sjön och Bodensjö, samt kimbrier som bosättare i Schwyz.⁸⁷ Folken i Helvetia definieras gentemot romarna och gallierna. Folkens ursprung är av sekundär betydelse, det är folkens relation till Helvetia som står i förgrunden. Även Gaullieur har Helvetia som utgångspunkt för Schweiz ursprung. Gaullieus skildring tar sin utgångspunkt i hur landskapet bildades; en översvämning medförde att de höga snöklädda bergen uppstod.⁸⁸

Det namngivna territoriet, landskapet och folket beskrivs utgöra en enhet, där helvetiernas gemenskap definieras utifrån ursprung, religion, seder och författning.⁸⁹ Liksom Zschokke definierar Gaullieur olika folkgrupper inom Helvetia, som han härleder till en specifik plats; räterna till samtida kanton Grabünden, de helvetiska folkgrupperna på flacklandet och den halvgermanska stammen rauraker som placeras till den plats som Basel idag ligger på.⁹⁰ I redogörelsen för Schweiz ursprung lägger Gaullieur ingen vikt vid sägnen och dess innehåll.

Liksom de övriga författarna är Rilliets utgångspunkt att förmedla Schweiz ursprung, vilket han härleder till det avgränsade området, dess folk och författning. Sjägnen är för Rilliet inget annat än en uppbyggd berättelse med ett identitetsskapande syfte. Hans uppfattning är att sägnen inte endast fungerat som identitetsskapande i Schwyz, utan att den givit urkantonerna ett nationellt ursprung, som särskilt de från övriga schweizare.⁹¹

⁸⁵ Müller 1786 s.397.

⁸⁶ Müller 1786 s.393.

⁸⁷ Zschokke 1824 s.3-7.

⁸⁸ Gaullieur 1856 s.7.

⁸⁹ Gaullieur 1856 s.7.

⁹⁰ Gaullieur 1856 s.8.

⁹¹ Rilliet 1873 s.211.

2.3 Sverige

2.3.1. Sverige och svensk historieskrivning under 1800-talet

Under 1800-talet var nationalismen en bärande tankeströmning och de moderna nationalstaterna formades. Början av 1800-talet var med de pågående napoleonkrigen en orolig tid i Europa. År 1809 förlorade Sverige Finland till Ryssland och år 1814 grundades den svensk-norska unionen, som kom att bestå till år 1905. 1800-talet innebar förandet av den nya svenska nationen och historieskrivarna var tvungna att förhålla sig till förlusten av Finland. Under 1800-talet var Nordens gemensamma historia viktig och skandinavistiska idéer kom att ta plats. Under 1820-talet utvecklades en samskandinavisk rörelse, vars ambition var att verka för samverkan inom Norden.⁹² Wallethe betonar i sin undersökning att strävan efter en nordisk samhörighet medförde att ett gemensamt skandinaviskt ursprung söktes i fornsagorna.⁹³ Genom det gemensamma ursprunget kunde den nordiska samhörigheten motiveras.

Det ökade svenska intresset för Schweiz under 1800-talet härleder Naumann i sin undersökning till de nationalromantiska strömningarna. Hon ser ett samband mellan användandet av sägnen i den svenska litteraturen och vurmande för Schweiz som frihetens och jämlikheten idealland. Men intresset för sägnen kan sättas in ett större sammanhang. De nationalromantiska strömningarna innebar ett generellt ökat intresse för nordisk forntid i Europa. I Sverige slog det pånyttfödda intresset för fornorden och fornsagorna igenom kring år 1810. Geijer kom att bli en förgrundsgestalt för fornsagornas renässans.⁹⁴ Han var bl.a. drivande till bildandet av det götiska förbundet år 1811. Ett patriotiskt göticistiskt sällskap, i vilket även Carl Adolph Agardh var medlem. Förbundet skapades kring en tanke om en nordisk fosterländsk grund.⁹⁵

2.3.2 Sjägnens plats i historieskrivningen

I samtliga av de svenska verken länkas sägnen samman med vikingafärder och folkvandringar. Geijer berör sägnen i första delen av *Svenska folkets historia*, för honom är sägnen en del av den nordiska sagan. Strinnholm behandlar sägnen i andra bandet av *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider*, Skandinavien under hednaåldern, i kapitlet om vikingafärderna och sederna. Holmbergs verk *Nordbon under hednatiden* behandlar forntiden och Holmberg betonar vikten av forntiden för att förstå samtiden och den nationella identiteten.

⁹² Wallethe 2004 s. 253, 353.

⁹³ Wallethe 2044 s.353.

⁹⁴ Henningsson 1961 s.255.

⁹⁵ Hjärne 1878 s.5-6.

Holmberg härleder folkets seder, levnadsätt och samfundsförhållande till forntiden, vilken han benämner barndomen.⁹⁶ Sägner återfinns i kapitlet om vikingafärder och förfädernas kolonisationsförsök.

I Agardhs verk *Försök till en statsekonomisk statistik öfver Sverige* förekommer sägnen i delen om de svenska befolkningsförhållandena. Agardh menar att historien förklarar samtiden och den nationella identiteten. Sägner används för att styrka uppfattningen att Sverige haft en betydande inverkan på andra länders nationalitetsförhållanden, samt att man i avlägsna delar av Europa fortfarande finner spår av svenska kolonier.⁹⁷ Genomgående i de svenska verken placeras sägnen in i forntiden och den länkas samman med nordiska fornsagor. Naumanns slutsats, att Schillers drama om Wilhelm Tell bidrog till sagnens popularitet i Sverige under 1800-talet, kan jag inte finna något stöd för i de verk som jag undersökt.

Skildringen av sägnen i de svenska verken överensstämmer överlag väl med hur sägnen framställs i 1400-talskrönikorna. De svenska författarna, förutom Strinholm, menar emellertid att bosättningen endast skulle ha tagit plats i Haslidalen. Författarna är medvetna om sagnens muntliga tradition i Schwyz, men lyfter fram en namnförväxling mellan Schwyz/Schweiz och Sverige som en tänkbar förklaring till sagnens tradition i Schwyz.⁹⁸ Holmberg återger även den fortsättning på sägnen som Marchel benämner flagglegend, medan de övriga koncentrerar sig på ursprungssägner. Samtliga författare är övertygade om att sägnen berättar om en faktisk utvandring, men behandlar inte sägnen som en definitiv sanning. Geijers uppfattning är att sägnen förvanskats med tiden, genom grova kronologiska fel och tillägg, och han vill därför sätta in den i ett större sammanhang för att finna dess kärna.⁹⁹

Han tycker sig finna kärnan i sägnen genom att jämföra den med berättelsen om nordmannatågen. Geijer identifierar sagnens kärna som att Skandinavien hade en för stor befolkningsmängd för sin förmåga att producera mat, så med stöd i en gammal sed i Norden användes lottning för att skilja ut den del av den yngre befolkningen som skulle utvandra och söka lycka i ett främmande land. Alternativt bestämdes vilka som skulle utvandra genom att fäderna drev ut alla sina vuxna söner, utom en som ärvde. Utvandringen ska enligt Geijer ha skett från både Sverige och Friesland, med utgångspunkt från en ort som benämns Hassle. Folket ska ha slagit sig ned i en alpdal, då dalen liknade deras fädernesland.¹⁰⁰

⁹⁶ Holmberg 1852 s.1-2.

⁹⁷ Agardh 1857 s.85.

⁹⁸ Agardh 1857s.90; Geijer 1832 s.51; Holmberg 1852 s.207.

⁹⁹ Geijer 1832 s.51.

¹⁰⁰ Geijer 1832 s.14, 51-54.

Holmbergs uppfattning är att det skett en svensk utvandring till Haslidalen, men menar att sägnen är den faktiska händelsen som vävts in i en dikt. De historiska namnen som finns inflätade i texten menar Holmberg står för författarens strävan att visa sin inbillade lärdom.¹⁰¹ Även Agardh menar att utvandringen ska ha skett specifikt till Haslidalen. Han avvisar påståendet att utvandrarerna ska ha bosatt sig i Schwyz och bedömer även anförarnas namn som påhittade.¹⁰²

Samtliga författare ser likheter mellan sägnen och den nordiska sagan och de länkar samman sägnen med Ragnar Lodbroks saga och nordmannatågen, med uppfattningen att sagorna bekräftar varandra. Genom nordmannatågen finner författarna en länk mellan Sverige och Friesland, vilket ses som en bekräftelse av sägnens riktighet. Sagan om nordmannatågen säger att Friesland var i nordmännens våld under 800-talet och nordmän ska ha övervintrat i Haslou/Haslon/Haslac vid Maasfloden år 881.¹⁰³ Agardh är inte så specifik, men skriver att stridbara nordmän under femte till 11:te århundradet ska ha byggt bostäder lite varstans i sydligare länder.¹⁰⁴ Denna övervintringsort länkas samman med den påstådda utvandringsorten Hasius.

Men sägnen bekräftas inte endast genom jämförelse med fornsagor. Geijer finner stöd för sägnen genom den schweiziska historieskrivningen, genom sägnens muntliga tradition i Haslidalen samt med en hänvisning till att den svenska förbundsöföfattningen finns i Schweiz. Ett annat bevis för sägnen riktighet ska ha varit att det länge funnits hedningar i Haslidalen, som man behövt predika kristendomen för.¹⁰⁵ Liksom Geijer hänvisar Strinnholm till att den gamla svenska förbundsöföfattningen återfinns i Schweiz och finner stöd för sägnen i den schweiziska historieskrivningen.

Strinnholm hänvisar till Müllers skildring av sägnen och han plockar upp Müllers resonemang om att schwyzarna var en särskild stam, hur de spridit ut sig i centralschweiz och lagt grunden till Schweiz genom sitt förbund.¹⁰⁶ Strinnholm är därmed den enda av de svenska författarna som använder sägnen för att förklara Schweiz ursprung. Han ser även samband mellan befolkningen i de schweiziska urkantonerna och svenskarna. Han hänvisar främst till seder som påminner om de fornsvenska. Blodiga fejder, tvister och vapen, vilket han bedömer som typiskt svenskt, samt att han identifierar en likhet i språken.¹⁰⁷

¹⁰¹ Holmberg 1852 s.203-205.

¹⁰² Agardh 1857 s.93.

¹⁰³ Geijer 1832 s.52; Holmberg 1852 s.206-209; Strinnholm 1836 s. 217.

¹⁰⁴ Agardh 1875 s.106.

¹⁰⁵ Geijer 1832 s.52-54.

¹⁰⁶ Strinnholm 1836 s.212-213.

¹⁰⁷ Strinnholm 1836 s.218.

Holmberg besökte Haslidalen år 1849. Besöket skildras Holmbergs verk *Hasslidalen och en liten färd i Schweiz*, vilket är ett av de verk som Naumann undersöker i sin studie. Han identifierar liksom Strinnholm flertalet likheter mellan Haslibefolkningen och svenskar men menar att sagnens muntliga tradition i såväl Sverige som Schweiz är ensamt ett bevis för att den är sann. Han anser att det bland allmogen i de flesta av Sverige provinser funnits en tradition om en utvandring mot söderns mer lyckligt lottade länder. Att sägnen funnits på så vitt skilda platser kan enligt Holmberg inte vara annat än ett bevis för dess riktighet.¹⁰⁸ Även Agardh finner stöd för sägnen genom att identifiera likheter mellan haslibefolkningen och Sverige i fråga om byggnadssätt, seder, språk och dräkter, samt med en hänvisning till att hasliborna själva är medvetna om sitt ursprung och gärna talar om det.¹⁰⁹ I verken sker hänvisningar författarna emellan, Holmberg hänvisar till Geijers avhandling i sin diskussion kring sägnen riktighet, och Agardh hänvisar till Holmberg i fråga om den etymologiska härledningen av namnet Haslidalen. Holmberg och Agardh menar att Hasli antingen är en omskrivning av Hassle, namnet på utvandrarernas ursprungliga ort, eller en följd av att alpdalen där bosättningen skedde var täckt av Hassel.¹¹⁰

2.3.3 Sägner och identiteter

Sägner används för att styrka tesen om folkvandringar och uppfattningen att Skandinavien var ursprunget till de germanska folken. Geijer menar på att Skandinavien var ursprunget till hela Europas folk, men nämner specifikt de germanska folken göter, langobarder, franker och saxare. Han menar att dessa folk ska ha utvandrat från Skandinavien och påtalat sin nordiska börd.¹¹¹ Även Agardh är övertygad om folkvandringar och svenska kolonier i Europa. Liksom Geijer framhåller han den skandinaviska halvön som ursprunget till hela den germanska stammen. Kolonierna ser han som en kvarleva från en tid med nöd, men även en tid som var fylld av ära och storslagna bedrifter.¹¹²

De identiteter som definieras i de svenska verken är en nordisk/skandinavisk identitet, med betoning på det svenska i den nordiska identiteten. Med hänvisning till nordmantågen framhåller Geijer att nordmän var en gemensam beteckning på folken i de tre nordiska rikena, men han härleder nordmänen till svenska Västergötland. Detta med hänvisning till att nordmän kallades vestgöter i utländska skildringar.¹¹³ Även Strinnholm betonar att danskar, svenskar och normän kallades för visgothar, vilket han liksom Geijer tolkar som en omskrivning av västgötar.¹¹⁴

¹⁰⁸ Holmberg 1852 s.203.

¹⁰⁹ Agardh 1857 s.91.

¹¹⁰ Agardh 1857 s.89.

¹¹¹ Geijer 1832 11-14.

¹¹² Agardh 1857 s.85-88.

¹¹³ Geijer 1832 s.53-54.

¹¹⁴ Strinnholm 1836 s.95.

Agardhs uppfattning är att nordmän till en väsentlig del utgått från Sverige. Även om de till viss del var av dansk och norsk börd, så var de främst svenska vikingar. Att svearna omnämns i historieskrivningen före daner och normän framhåller han som ett bevis på svenskarnas mäktighet. Svenskarna ska enligt Agardh vara stolta, för inget folk älskar sina minnen som det svenska.¹¹⁵

Så även om utvandrarerna beskrivs komma från Norden/Skandinavien, så identifierar författarna en specifik svenskhet hos utvandrarerna. Svenskheten ställs inte i kontrast till den nordiska/skandinaviska identiteten, utan dessa identiteter skildras som överlappande. Även de i sägnen nämnda frieserna kategoriseras av författarna som svenskar. Utvandringen beskrivs ha tagit sin utgångspunkt i Norden/Sverige och Friesland, men med hänvisning till nordmannatågen och nordmännens övervintring i Friesland under 800-talet definieras även Frieserna som nordmän och därigenom som svenskar. De svenska författarna är eniga om att de utvandrande frieserna var de nordmän som övervintrat i Friesland. Detta förklarar även det förbund som utvandrarerna slöt. De framhålls ha haft en naturlig gemenskap i och med sitt gemensamma ursprung.

Författarna ser befolkningen Haslidalen som de utvandrade svenskarnas ättlingar. Gemenskapen betonas med metaforiskt släktskap. Agardh menar att de svenska kolonierna i Europa består av svenska ”stamförvandter”, som bevarat språk och seder mer genuint än vad som finns bevarat vid samma tid i ”moderlandet”.¹¹⁶ Såväl Geijer som Strinnholm poängterar att utvandrarerna slog sig ned i en dal som liknade deras ”fädernesland”.¹¹⁷ Landskapets betydelse för den kollektiva identiteten betonas. Även Agardh framhåller att bosättningen skedde i Haslidalen för att dalen hade likhet med de nordiska bergen i vissa landskap, vilket ska ha liknat deras ”fädernesland”.¹¹⁸ Även Holmberg lägger vikt vid de geografiska förhållandena i Haslidalen när han resonerar kring haslibornas identitet. Den storslagna naturen, med alper, glaciärer och djupa dalar, ska ha attraherat de nordiska utvandrarerna och de slog sig ned på platsen för att det liknade deras ”fädernesland”.¹¹⁹

Strinnholm är den enda av författarna som utgår från att bosättningen ägde rum i Schwyz, med hänvisning till Müllers skildring. Schwyz ska ha namngivits av utvandrarernas anförare och efter det gamla ”fädernehemmet” i Norden. Strinnholm menar att det finns ett ”syskontycke” mellan svenskar och schwyzare.¹²⁰

¹¹⁵ Agardh 1857 s.85-88.

¹¹⁶ Agardh 1857 s.85-86.

¹¹⁷ Geijer 1832 s.54; Strinnholm 1836 s.211.

¹¹⁸ Agardh 1873 s.89.

¹¹⁹ Holmberg 1852 s.211.

¹²⁰ Strinnholm 1836 s.211.

I Strinnholms skildring är Müllers uppfattning om sägnen ett dominerande inslag. Betoningen ligger på den schweyziska befolkningen som ursprunget till Schweiz och skapare av den schweyziska självständigheten och friheten. Frihet, stark känsla för rätt, mod, hjältebragder och förakt för döden framhålls som karaktäristiskt för den schweyziska befolkningen. Egenskaper som länkas samman med svenskar och som grundar det ”syskontycke” som Strinnholm hänvisar till. Det schweyziska samhället utmärker sig enligt Strinnholm för sin urgamla frihetskänsla, självständighet och att folket aldrig blivit underkuvade.¹²¹

Holmberg, som själv besökt Haslidalen, urskiljer haslibefolkningen från de andra schweizarna. Holmberg betonar att hasliborna ser sig själva som schweizerfolkets blomma, vilket han menar bekräftas av haslibornas landsmän.¹²² Därmed infogar Holmberg hasliborna i den schweyziska identiteten, samtidigt som de särskiljs från övriga schweizare genom sitt ursprung. På så sätt ger även Holmberg uttryck för överlappande identiteter, inte bara en överlappande nordisk-svensk identitet, utan även en överlappande hasli-schweyzisk identitet. Dessutom upprättar Holmberg en föreställd gemenskap mellan hasliborna och svenskarna.

De karaktärsdrag som ses som särskiljande mellan hasliborna och schweizarna är desamma som ses som förenande mellan hasliborna och svenskarna. Holmbergs uppfattning är att haslibefolkningen har ett annat utseende och lynne än schweizaren. Utseendet och lynnet definieras som svenskt. Han menar att helgdagsdräkterna är så svenska att ingen kan gå miste om att de påminner om de sydsåkanska dräkterna. De rundtimrade husen kategoriserar Holmberg som nordiska och trägårdsgårdarna som typiskt skandinaviska och finska, varav namnet på gårdgårdarna, ”hagskid”, härleds till västra Sverige och Norge. Han tycker sig se svenska seder, bruk, fördomar, begrepp, spår av thorsdyrkan samt ett minne hos hasliborna av finnarna som en trollkunnig stam. Även folksmelodierna framhålls avvika från resten av Schweiz.¹²³ Holmbergs skildring ger uttryck för ett komplext mönster av identiteter, där det ”svenska” hos haslibefolkningen härleds till regionala områden i Sverige, men även till de övriga nordiska länderna.

3. Analys

3.1 Sjägnens identitetsskapande funktion

Utgångspunkten för undersökningen är ett historiebruksperspektiv. Genom att jämföra bruket av sägnen i Sverige och Schweiz för identitetsskapande syften vill jag undersöka hur sägnens identitetsskapande funktion varierat mellan olika nationella rum.

¹²¹ Strinnholm 1836 s.219-229.

¹²² Holmberg 1852 s.212.

¹²³ Holmberg 1852 s.210-211.

Historiebruket speglar olika samhällsliga intressen och behov och samtliga verk, såväl svenska som schweiziska, har en nationell utgångspunkt. Verken syftar till att beskriva nationen och den nationella historien. Men medan sägnen i de svenska verken placeras in i en och samma kontext, forntiden och folkvandringar, så skiljer sig kontexten åt mellan de schweiziska verken. Müller placerar in sägnen i grundandet av det schweiziska edsförbundet, Zschokke och Gaullieur länkar samman sägnen med de germanska folkvandringarna under antiken, medan Rilliets utgångspunkt är att sägnen är en fiktiv berättelse, skapad med syftet att stärka gemenskapens samhörighet.

Bruket av sägnen i Sverige och Schweiz skiljer sig inte bara åt avseende den kontext sägnen placeras in i, utan författarna lägger även vikt vid olika aspekter i sägnen. De svenska författarna har en samstämmig uppfattning om sägnen. De menar att sägnen berättar om en faktisk utvandring från Norden, med bosättning i Schweiz. Bosättningen beskrivs som en koloni och sägnen används för att styrka tesen om folkvandringar och Skandinavien som ursprunget till de germanska folken. Samtliga svenska författare länkar samman sägnen med den nordiska sagan och författarna styrker sägnens riktighet genom andra fornsagor. Deras uppfattning är att sägnen är en skildringen av det förflutna, men med fiktiva inslag. De ifrågasätter enskilda detaljer, som var i Schweiz bosättningen ägde rum och namnen på de namngivna personerna.

De schweiziska författarna placerar inte bara in sägnen i olika sammanhang, utan har även olika förhållningssätt till sägnen. Müller definierar sägnens kärna som bosättarnas eviga förbund, vilket Schweiz ska ha grundats ur. Müller förhåller sig till sägnen på likartat sätt som de svenska författarna. Det han definierar som sägnens kärna presenteras som en sanning, medan han ställer sig frågande till de aspekter han definierar som mindre relevanta, t.ex. tidpunkten för utvandringen och utvandrarernas nationalitet. Zschokke och Gaullieur för ingen källkritisk diskussionen kring sägnen. I och med att verken syftar till att beskriva nationens historia tolkar jag skildringarna som att de valt ut de delar av sägnen som de uppfattar som korrekta och relevanta. Båda författarna väver samman sägnen med andra sagor, som tillsammans skapar en bild av nationens ursprung. Zschokke beskriver en bosättning i Schwyz och bosättarnas påstådda svenska arv, medan Gaullieur endast tagit fasta på en utvandring från Sverige, Friesland eller Jylland, utan att beskriva utvandringens roll för den schweiziska nationen.

I synen på och skildringen av sägnen råder en större likhet mellan de svenska författarna och Müllers skildring, än det gör inbördes de schweiziska verken. Trots likheten mellan Müllers och de svenska författarnas skildringar är samtliga skildringar tydligt förankrade i respektive nationellt rum. Medan Müller koncentrerar sig på bosättningen som grunden till Schweiz, fokuserar de svenska författarna på bosättarnas påstådda svenska/nordiska arv. I de svenska skildringarna är bosättarnas ursprung det primära. I de schweiziska verken är det folkens relation till Schweiz/Helvetia som betonas. De olika skildringarna av sägnen i Sverige och Schweiz uppfattas som en olikhet, men ger uttryck för en likhet, betoningen av den egna nationen och dess ursprung.

Walette förklarar betydelsen av nationens ursprung som behovet att urskilja det unika och viktiga för en nation, samt att dra gränser mellan folk. Jag utgår ifrån att sägnen fungerat som en ursprungsberättelse, varifrån gemenskapers förflutna härletts. Thomas Hylland Eriksen framhåller myten som länken mellan historien och identiteten. Myterna utgör gemenskapens minne, vilket berättar om gemenskapens ursprung och därigenom legitimerar dess existens. Vilka kollektiva identiteter är det som definieras? Wallette betonar i sin studie att en nationell identitet inte behöver vara avståndstagande till andra gemenskaper, utan att kollektiva identiteter kan vara överlappande.

Walette har undersökt de isländska sagornas identitetsskapande funktion i Sverige och hon fann att en nordisk identitet formades parallellt och överlappande med en nationell identitet. Jag kommer till samma slutsats om bruket av sägnen i de svenska verken. Sägner används i urskiljandet av en nordisk/skandinavisk identitet, med fokus på det svenska i identiteten. Samtliga svenska författare visar ett komplext mönster av överlappande identiteter, som definieras genom och gentemot varandra. Hasliborna omfattas av den schweiziska identiteten men särskiljs samtidigt från schweizarna och fogas in i den nordiska/svenska identiteten. Författarna skiljer svenskar från danskar och normmän, samtidigt som de tillsammans utgör en skandinavisk identitet. Den svenska identiteten bekräftas genom hänvisningar till västgötar och svear. Författarna delar upp de germanska stammarna i olika folk, men härleder samtliga germanska folk till Sverige och motiverar därigenom den svenska identiteten som den mest betydelsefulla av de nordiska identiteterna.

Den överlappande identitetsbildningen kan innebära att lokala och regionala identiteter formas inom det nationella projektet. Peter Aronsson framhåller att den regionala historien varit betydelsefull för skapandet av den svenska nationen och att den nationella gemenskapen söktes ur de regionala identiteterna. I de fyra schweiziska verken används sägnen i varierande omfattning för identitetsskapande. Zschokke och Gaullier härleder flera folkgrupper till nationens ursprung, som tillsammans skapar en helhet inom det definierade området Helvetia. I Zschokkes, men främst i Gaulliers skildring, har sägnen en mycket liten betydelse i beskrivningen av nationens ursprung. Müller å andra sidan ser sägnen som ursprunget till Schweiz och härleder den nationella schweiziska identiteten genom den regionala schweiziska identiteten, likt Aronssons resonemang om hur den svenska nationens ursprung söktes i Dalarna.

En kollektiv identitet definieras i förhållande till andra gemenskaper, men den är även situationell. Grundläggande för den kollektiva identiteten är att det finns en upplevd samhörighet och att gemenskapen kan urskiljas och symboliseras. På vilket sätt urskiljs och symboliseras de kollektiva identiteter som definieras i samband med sägnen? I de svenska verken byggs de kollektiva identiteterna kring ett specifikt namngivet område, folket och deras ursprung. Även seder, författning och levnadssätt framhålls som karaktäristiskt för ett folk, men dessa aspekter härleds ur ursprunget.

I de svenska verken är utvandrararnas ursprung det primära och det upprättas en föreställd gemenskap grundad i myten om det gemensamma ursprunget. Den kollektiva identiteten bekräftas genom att författarna definierar en "svenskhet" hos de påstådda svenskätlingarna. Holmberg, som själv besökt Haslidalen, påtalar en lång rad med karaktärsdrag som han kategoriserar som typiskt svenska, hänvisningar till utseende, lynne, seder, fördomar, begrepp, byggnadssätt, helgdagdräkter m.m. De egenskaper som författarna framhåller som förenande mellan svenskarna och hasliborna, särskiljer hasliborna från schweizarna. Hylland Eriksen betonar att tillhörigheten i den mytiska gemenskapen ofta bygger på metaforiskt släktskap. I samtliga svenska skildringarna av sägen betonas att utvandrade bosatte sig i dalen för att det liknade deras "fädernesland". Även begreppen "stamförvandter", "moderlandet", "fädernahem" och "syskontycke" används för att visa på samhörigheten mellan svenskarna och de påstådda svenskätlingarna i Schweiz.

Müller är den enda av de schweiziska författarna som, likt de svenska, använder sig av metaforiskt släktskap för att visa på samhörigheten i gemenskapen. Müller benämner utvandrarerna som "förfäder" från "fäderneslandet". Müller ser den schweiziska befolkningen som den äkta stammen och förebilden för den schweiziska identiteten, där frihet och självständighet framhålls som karaktäristiskt för gemenskapen. I de övriga schweiziska verken byggs de kollektiva identiteternas samhörighet kring andra aspekter än ursprunget. Även Zschokke och Gaulliur lägger vikt vid begreppen frihet och självständighet. Gaullier framhåller att gemenskaper definieras utifrån ursprung, religion, seder och författning, där den schweiziska nationens ursprung definieras utifrån det namngivna området Helvetia, dess landskap och de olika folkgrupperna inom Helvetia. Nationens ursprung härleds till flera folk, som urskiljs från romare och gallier, genom sina fria och självständiga samhällen i Helvetia. Rilliets verk skiljer sig från samtliga verk och han hävdar, i motsats till Müller, att det inte finns någon regional identitet som kan klassificeras som den äkta. Jag tolkar Rilliets utgångspunkt som ett sätt att betona samhörigheten i den schweiziska nationen och överbrygga de regionala uppdelningarna.

Vid en första anblick är det mycket som skiljer bruket av sägen mellan Sverige och Schweiz, men när bruket analyseras visar det sig att sägen i samtliga verk sätts i relation till nationen och dess ursprung. Sägen används främst för att bekräfta den nationella identiteten, men den nationella identiteten överlappar andra identiteter. De svenska verken uppvisar en stor enighet. Sägness muntliga tradition i Haslidalen och den svenskhet som författarna identifierar hos haslibefolkningen används för att styrka sägen. Sägen används i sin tur för att styrka tesen om folkvandringar och Sverige som ursprunget till Europas folk.

I de schweiziska verken sätts sägen in i olika kontexter och sägen används i varierande omfattning och på olika sätt för att definiera den nationella identiteten. Från Müllers skildring av sägen som ursprunget till nationen, till Rilliets skildring av sägen som en fiktiv berättelse skapad för identitetsskapande syften. Sägen och synen på sägen är inte konstant.

Sägnens funktion ligger i bekräftandet av den egna nationen, men det omtolkas beroende på kontexten för att passa författarnas och samhällets intressen och behov. För att förklara vad likheter och skillnader i bruket av sägnen beror på, är det nödvändigt att sätta resultatet i relation till den samhälleliga kontexten.

3.2 En kontextualisering av sägnens identitetsskapande funktion

Undersökningen är uppbyggd med det svenska och schweiziska nationella rummet som utgångspunkt. Jag utgår ifrån att kausala orsakssamband kan finnas såväl i tid som rum och transnationella aspekter tas i beaktande. Baserat på slutsatserna i Naumanns undersökning har jag utgått ifrån att Schillers drama *Wilhelm Tell* kom att bidra till sägnens popularitet i Sverige under 1800-talet. I *Wilhelm Tell* ligger sägnens identitetsskapande funktion i grundandet av det schweiziska edsförbundet. Sägna används för att motivera de tre urkantonernas gemenskap. Den enda av de svenska författarna som länkar samman sägnen med det schweiziska edsförbundets ursprung är Strinnholm, genom hänvisning till Müller. I övriga aspekter uppvisar Strinnholms skildring mycket stora likheter med de övriga svenska verken, där sägnen länkas samman med de nordiska fornsagorna. I de schweiziska verken är det endast i Müllers verk som skildringen av sägnen överensstämmer med Schillers drama. I och med att Müllers verk skrevs 1786, medan Schillers drama framfördes första gången 1803, är det otänkbart att Müller inspirerats av Schiller. I min undersökning kan jag därmed inte finna något stöd för Naumanns slutsats att Schillers drama var en bidragande faktor till bruket av sägnen, varken i Sverige eller Schweiz.

Naumann sätter in Schillers drama och de svenska författarnas skildring av Schweiz i en större kontext, med fokus på nationalromantikens idéer. Walette förklarar i sin undersökning bruket av de isländska sagorna med det ökade intresset för forntiden och göticistiska idéer, vilket även det var uttryck för de nationalromantiska strömningarna. I de svenska skildringarna länkas sägnen samman med fornsagor och såväl Geijer som Agardh var medlemmar i det götiska förbundet. Det finns en tydlig koppling mellan bruket av sägnen i Sverige och göticistiska tanken om en nordisk fosterländsk grund. Intresset för, och tolkningen av, sägnen var ett uttryck för de nationalromantiska strömningarna, även om jag inte kan finna stöd för att just Schillers drama varit en bidragande faktor till bruket av sägnen. De svenska skildringarna uppvisar stora likheter, där författarna hänvisar till varandra; Holmberg hänvisar till Geijer och Agardh hänvisar till Holmberg. På så sätt styrker författarna varandras uppfattningar, vilket kan tänkas bidra till att skildringarna överensstämmer. Likt Walette finner jag att sägnen används för överlappande identitetsbildning, där en övergripande nordisk identitet definieras. Sägnens identitetsskapande funktion i de svenska verken kan härledas till de samskandinaviska idéerna. Betoningen av det gemensamma ursprunget var ett sätt att styrka den nordiska gemenskapen.

I Schweiz placeras verken in i olika kontexter och sägnen brukas på olika sätt. Marchels forskning visar att sägnen under 1400- och 1500-talet fungerade som en sammahållande länk för den schweyziska befolkningen när reformationen och zürichkriget var ett hot mot gemenskapen. Historiebruket är ett resultat av samhällets behov och intressen. Samtliga schweyziska verk beskriver Schweiz historia och de stora skillnaderna i bruket av sägnen måste sättas i relation till bildandet av den schweyziska nationen. Müller har i sin skildring av nationens ursprung tagit fasta på sägnen som ursprunget till Schwyz och därigenom grunden till det gamla schweyziska edsförbundet. Müllers skildring är skriven innan de avgörande stegen togs mot en schweyzisk nationalstat och hans definition av Schweiz tar inte sin utgångspunkt i den moderna schweyziska nationen, utan i det gamla edsförbundet. Han har lyft sägnen till ett större nationellt rum, men med utgångspunkten att sägnen först och främst berättar om den schweyziska befolkningens ursprung.

I Schweiz fanns ingen allmän tanke om nationell schweyzisk identitet under början av 1800-talet. Benedict Anderson betonar det tryckta språkets betydelse för att upprätta en föreställd gemenskap och under 1800-talet hade de schweyziska historikerna en uppgift att söka det schweyziska i det allmänna. Det fanns ingen naturlig samhörighet avseende befolkningens ursprung, språk, religion etc., vilket förklarar varför de senare schweyziska skildringarna överbrygger de regionala skillnaderna genom att förflytta Schweiz ursprung till antiken och Helvetia. I och med detta inkluderas fler folk i den schweyziska gemenskapen än de ursprungliga kantonerna i det gamla edsförbundet. Såväl Müller, Zschokke som Gaullier framhåller frihet och självständighet som karaktäristiskt för Schweiz. Det var friheten och neutraliteten som förenade den schweyziska gemenskapen och avgränsade den från omkringliggande folk och stater.

En betydande skillnad i de svenska och schweyziska verken är författarnas tolkning av sägnen och var i Schweiz författarna förlägger bosättningen. Müller och Zschokke placerar bosättningen till Schwyz. Marchels forskning visar på att sägnen varit levande i det schweyziska folkets minne och uppfattats som gemenskapens historia. De svenska författarna förlägger bosättningen till Haslidalen. Bosättningen i Schwyz ifrågasätts, medan en bosättning i Haslidalen styrks, med hänvisning till den muntliga traditionen. Sägner kom i Sverige att bli sägner om svenskarna i Haslidalen. Endast Strinnholm har tagit fasta på sägnens muntliga tradition i Schwyz och sägnen som ursprunget till det schweyziska edsförbundet. Ett resonemang han underbygger med hänvisningar till Müller. Detta visar på att historien är en produkt som formas inom ramarna för historikerns kunskap och perspektiv. Där de transnationella aspekterna kan bidra till nya tolkningar.

Müller är medveten om sägnens koppling till Haslidalen, men det är bosättningen i Schwyz som betonas. Att haslibefolkningens ursprung inte tycks intressera de schweyziska historikerna kan förklaras med utgångspunkt i nationens historia. Schwyz var en av de tre kantonerna som grundade det gamla schweyziska edsförbundet.

Haslidalen, en dal i kanton Berner Oberland, ingick inte det gamla edsförbundet. Sägns identitetsskapande funktion ligger i bekräftandet av den egna nationen. Sägns är inte konstant, utan varierar med kontexten, men tolkningen av sägns är knuten till nationen, dess ursprung och utveckling. Att bruket av sägns är knutet till nationen kan sättas in i ett större transnationellt sammanhang, 1800-talet som nationalismen och nationalromantikens högborg. Men först och främst måste bruket av sägns tolkas inom den enskilda nationens ramar.

4. Avslutande diskussion

Syftet med undersökningen var att jämföra bruket av sägns i Sverige och Schweiz, för att därigenom undersöka hur identitetsskapande varierat med, och påverkats av, den samhälleliga kontexten. Walette drog i sin undersökning slutsatsen att sagornas identitetsskapande funktion varierat i tiden, och med utgångspunkt i den slutsatsen ville jag undersöka hur identitetsskapande varierat mellan olika rum. Min slutsats är att bruket av sägns har varierat mellan de olika rummen, men de olikheter som framkommer i skildringar av sägns i Sverige och Schweiz ger uttryck för en likhet, betoning av det nationella ursprunget och identiteten. Sägns omtolkas till följd av den samhälleliga kontexten, men bruket av sägns är knutet till nationen och dess ursprung. Sägns funktion ligger i bekräftandet av nationen och den nationella identiteten.

Resultatet styrs av utgångspunkterna för undersökningen. Jag har utgått från två nationella rum, men för att lyfta undersökningen från den strikt nationella analysramen har hänsyn tagits till transnationella aspekter. Min utgångspunkt var, i enlighet med Naumanns slutsatser, att Schillers Wilhelm Tell var en bidragande faktor till sägns popularitet i Sverige under 1800-talet. Jag kan inte finna något stöd för detta i min undersökning. Vad kan denna skillnad bero på? Jag har använt mig av verk som syftar till att beskriva nationen och den nationella historien, medan Naumann använt sig av dagböcker och reseskildringar. Val av källmaterial kan påverka resultatet. Att jag i min undersökningen finner att sägns sätts i samband med den egna nationens ursprung måste sättas i relation till att mitt källmaterial utgörs av sammanställningar av den nationella historien. Annat källmaterial kan tänkas ge ett annat resultat. Därutöver har Naumann ett litteraturvetenskapligt angreppssätt, vilket styr hennes syn på de svenska författarnas skildringar av Schweiz. Mina teoretiska utgångspunkter har styrt mina perspektiv, när jag tagit fasta på sägns identitetsskapande funktion och dess betydelse för bekräftandet av den egna nationen.

Undersökningen utgår från en komparativ ansats, där hänsyn tas till transnationella aspekter. För att sätta in resultaten i sitt sammanhang har jag kontextualiserat den svenska och schweiziska nationen. Det föreligger en metodologisk svårighet med kontextualisering, eftersom det är omöjligt att se till helheten. Kontexten utgörs av ett urval av aspekter som bedöms relevanta.

Jag har tagit fasta på en historisering av nationen, till följd av de nationalistiska och nationalromantiska strömningarna under 1800-talet samt grundat i Peter Aronssons ståndpunkt att historien främst använts för att bekräfta det egna samhället. Att kontextualiseringen utgörs av ett urval av aspekter medför dock att orsakssammanhangen blir förenklade. Jag har t.ex. inte tagit hänsyn till historieskrivningens utveckling mot källkritisk metod, en aspekt som kan tänkas ha betydelse för tolkningen av sägnen och Rilliets syn på sägnen som en fiktiv berättelse. Mina utgångspunkter riskerar medföra att de nationella aspekterna överbetonas i resultaten och analysen. Samtidigt måste undersökningen sättas i relation till 1800-talet som perioden då de moderna nationalstaterna formades.

Liksom Walette kommer jag till slutsatsen att identietsbildningen varit överlappande, men min undersökning infogar ett nytt perspektiv. Hur sägnen brukats för identitetsskapande i två olika nationella rum. Bruket av sägnen syftar i båda länderna till att betona den egna nationen, med utgångspunkt i nationalismen och nationalromantiska idéer. I undersökningen framkommer att sägnen omtolkas beroende på den samhällseliga kontexten. Jag har tagit transnationella aspekter i beaktande och undersökningen visar att det fanns utbyten mellan de två nationella rummen, men sägnen tolkas utifrån historikerns intressen och den samhällseliga kontext som historikern verkar i. I Sverige förklaras bruket av sägnen med göticistiska och samskandinaviska idéer, medan det schweiziska bruket av sägnen speglar behovet att skapa en schweizisk nation.

Käll- och litteraturförteckning

Källmaterial

Agardh, Carl Adolph & Ljungberg, C. E., *Försök till en statsekonomisk statistik öfver Sverige. D. 3. H. 2, Om Sveriges befolknings-förhållanden*. Kjellin: Carlstad, 1857.

Gaullieur, E.H., *Die Schweiz, ihre Geschichte, Geographie und Statistik, nebst einem Ueberblick über die Alterthümer, Literatur, Kunst, und die Industrie der zweiundzwanzig Kantone*, Grauz: Genève, 1856.

Geijer, Erik Gustaf, *Svenska folkets historia. D. 1, Till Gustaf Vasa*. Örebro, 1832.

Holmberg, Axel Emanuel, *Nordbon under hednatiden: populär framställning av våra förfäders äldsta kultur*, 1. uppl., Bergelin: Stockholm, 1852.

Müller, Johannes von, *Der Geschichten schweizerischer Eidgenossenschaft. Erstes Buch*. Weidmann: Leipzig, 1786.

Rilliet, Albert, *Der Ursprung der schweizerischen Eidgenossenschaft*, H.R. Sauerländer: Aarau, 1873.

Schiller, Friedrich, *Wilhelm Tell, Schauspiel in fünf Aufzügen*. G. Duttweiler: Zürich, 1941.

Strinnholm, Anders Magnus, *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider. Bd 2, Skandinavien under hedna-åldern, afd. 2*. Stockholm, 1836.

Zschokke, Heinrich, *Des Schweizerlands Geschichte für das Schweizervolk*, Aarau 1824.

Litteratur

Anderson, Benedict. *Den föreställda gemenskapen*. Daidalos: Göteborg, 1993.

Aronsson, Peter. *Historiebruk: att använda det förflutna*. Studentlitteratur: Lund, 2004.

Denk, Thomas, *Komparativ metod: förståelse genom jämförelse*, Studentlitteratur: Lund, 2002.

Feller, Richard & Bonjour, Edgar, *”Geschichtsschreibung der Schweiz. Band 2.”* Helbing & Lichtenhahn Verlag: Basel 1979.

Haupt, Heinz-Gerhard, Comparative history – a contested method, *Historisk tidskrift* 127:4, 2007: 697-716.

Henningsson, Bengt, *Geijer som historiker*, Diss. Uppsala : Univ., Stockholm, 1961.

Hylland Eriksen, Thomas. *Historia myt och identitet*. Bonnier Alba: Stockholm, 1996.

Hjärne, Rudolf, *Götiska förbundet och dess hufvudmän: fosterländska teckningar. 1, Götiska förbundet ; Erik Gustaf Geijer*. Bonnier: Stockholm, 1878.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur: Lund, 2009.

Marchel, Guy P. "Die Frommen Schweden in Schwyz: Das "Herkommen der Schwyzer und Oberhasler" als Quelle zum schwyzerischen Selbsverständnis im 15. und 16. Jahrhundert". Helbing & Lichtenhahn: Basel, 1976.

Messmer, Beatrix (red.), "Geschichte der Schweiz und der Schweizer" Schwabe Verlag: Basel, 2004.

Müller, Leos & Rydén, Göran, Nationell, transnationell eller global historia? Replik till Stefan Eklöf Amirell och Rolf Torstendahl, *Historisk tidskrift* 129:4, 2009: 659-677.

Naumann, Karin. *Utopien von Freiheit: die Schweiz im Spiegel schwedischer Literatur*. Helbing & Lichtenhahn: Basel, 1994.

Neunsinger, Silke, Cross-over! Om komparationer, transferanalyser, histoire croisée och den metodologiska nationalismens problem, *Historisk tidskrift* 130:1, 2010: 3-24.

Stråth , Bo. Erik Gustaf Geijer. I *Svenska historiker – från medeltid till våra dagar*, Ragnar Björk & Alf W. Johansson (red.), 171-182. Stockholm: Nordstedts, 2009.

Walette, Anna, *Sagans svenskar: synen på vikingatiden och de isländska sagorna under 300 år*. Sekel, Diss. Lund: Malmö, 2004.

Zander, Ulf, *Fornstora dagar, moderna tider: bruk av och debatter om svensk historia från sekelskifte till sekelskifte*. Nordic Academic Press, Diss, Lund: Univ., 2001.

Internetresurser

Axel Emanuel Holmberg, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av Åke Holmberg), Riksarkivet.
<http://sok.riksarkivet.se/sbl/artikel/13725> (Hämtad 2014-05-26).

Anders Magnus Strinnholm, *Svenskt biografiskt lexikon* (art av Birgitta Fritz), Riksarkivet.
<http://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=34549> (Hämtad 2014-05-07).

Zschokke, *Historisches Lexikon der Schweiz* (art av Catherine Courtiau), 2013-08-28.
<http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D41922.php> (Hämtad 2014-05-07).

Nation. *Oxford dictionaries*. Oxford University Press.
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/nation?q=nation> (Hämtad 2014-04-23).

Kanton Obwaldens statsarkiv. *Das Weisse Buch von Sarnen. Text des chronikalischen Teils*, från Studach, Willi: Die Sprache des Weissen Buches von Sarnen, Sarnen 1993.
<http://www.ow.ch/dl.php/de/20080201080102/Transkription+Weisses+Buch.pdf>
(Hämtad 2014-05-06).

Müller, Johannes von. *Historisches Lexikon der Schweiz* (art av André Warbel), 2011-08-24.
<http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D16568.php> (Hämtad 2014-05-25).